

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI
FILOZOFICKÁ FAKULTA
KATEDRA SOCIOLOGIE A ANDRAGOGIKY
OBOR KULTURNÍ ANTHROPOLOGIE

**PROBLEMATIKA MULTIKULTURNÍHO SOUŽITÍ A JEJÍ
ODRAZ VE SCI-FI FILMECH A SERIÁLECH**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

VYPRACOVALA:
Michaela Roubínková

VEDOUCÍ PRÁCE:
Mgr. Andrea Preissová Krejčí, Ph.D.

Olomouc 2013

Prohlašuji, že jsem svou bakalářskou práci pod vedením Mgr. Andrey Preissové Krejčí, Ph.D. vypracovala samostatně, s použitím uvedené literatury a pramenů.

V Olomouci dne 27. března 2013

.....

Chci poděkovat vedoucí své práci, Mgr. Andei Preissové Krejčí, Ph.D., za veškerou její snahu a také všem, kteří mi v průběhu mé práci pomáhali.

Anotace

Tato kulturně antropologická teoreticko-empirická práce se zabývá problematikou multikulturního soužití a jejím zobrazováním ve vybraných epizodách sci-fi seriálu Star Trek: The Next Generation. Práce vychází z kvalitativní analýzy několika epizod, která je založena na odborných dílech autorů, jež se danou problematikou zabývají.

Hlavním cílem práce je zjistit, jak jsou ve vybraném seriálu zobrazovány multikulturní problémy, jak se tyto prameny s problematikou vyrovnávají a nakolik existuje paralela mezi daným vizuálním uměním a současnými multikulturními problémy.

Na základě analýzy vybraných epizod seriálu Star Trek: The Next Generation, která je podložena i notnými odbornými literárními zdroji, zpracovávám podobným způsobem také jiné filmové a seriálové zdroje.

Klíčová slova: multikulturalismus, diskriminace, rasismus, xenofobie, sci-fi, umělá inteligence, robot, schopnost vnímat, tři zákony, mimozemský život.

Annotation

This culturally-anthropological theoretically-empirical thesis deals with problematic of multicultural coexistence and its portrayal in chosen episodes of sci-fi series Star Trek: The Next Generation. The thesis is based on qualitative analysis of these episodes and on scientific literature of authors dealing with this problematic.

Main goal of this thesis is to determine style of picturing of multicultural problems, how this source is dealing with this theme and if there is strong parallel between this visual art and contemporary multicultural problems.

Based on analysis of several episodes of Star Trek: The Next Generation series, which is supported by many scientific literary sources, there is similar analysis of other movie-sources and TV series-sources.

Key words: multiculturalism, discrimination, racism, xenophobia, sci-fi, artificial intelligence, robot, sentience, Three Laws, extraterrestrial life.

Obsah

Obsah	6
Úvod	7
Vymezení pojmů	8
Teoretická část	12
Rasismus a diskriminace	12
Proč právě Kant	16
Kulturní relativismus	20
Fenomén Star Treku	21
Metodologie	27
Analytická část	30
Střetnutí u Farpoint	32
Lidský rozměr	35
Kdo je Q	43
To nejlepší z obou světů	46
Já, Borg	48
Všechno dobré	58
Závěry výzkumu	59
Závěr	61
Zdroje	62

Úvod

„The ancestors remind us, despite the history of pain
We are a going-on people who will rise again.“
Million Men March – Maya Angelou¹

Téma této práce jsem si vybrala hned z několika důvodů. Prvním byla jistá míra obdivu, kterou jsem chovala k celému sci-fi žánru. Druhým pak velké množství nových filmů a seriálů, které od 90. let do dneška vznikly. A třetím je celkový nedostatek zdrojů na dané téma v českém jazyce. Jednak neexistují žádné původně české publikace na téma multikulturalismus ve sci-fi a také nejsou prakticky žádné české překlady zahraničních publikací. Mým záměrem tedy bylo jednu takovouto práci vytvořit v českém jazyce a pokusit se navíc provázat Star Trek, který byl mým hlavním pramenem, s jinými vizuálními díly, které nebyly zastoupeny ani zahraniční literaturou tak hojně, nebo vůbec.

Hlavními prameny mého výzkumu je šest epizod seriálu Star Trek: The Next Generation (dále už jen STNG), jmenovitě Střetnutí u Farpoint, Lidský rozměr, Kdo je Q, To nejlepší z obou světů, Já, Borg a Všechno dobré... . Vedlejšími prameny jsou pak jiné epizody téhož seriálu, dále seriály Star Trek: Deep Space 9, Star Trek: Voyager, Hvězdná brána, Hvězdná brána: Atlantida a Avengers: Earth's Mightest Heroes. Také filmy I, Robot, Star Trek: První kontakt, Ghost in the Shell a Terminator.

Pro svůj výzkum jsem jako základní zkoumané texty použila originální anglické přepisy dialogů z jednotlivých epizod. Překlady všech seriálů a filmů jsou většinou mé vlastní, neboť český dialogový překlad skriptéry je omezen vizuální kompatibilitou mluveného textu a pohyby úst herce, proto je většinou omezen i významově a často postrádá některé nutné nuance. Ty i tak na některých místech českého textu zanikají a proto jsem byla nucena přidat anglické přepisy pro ověření mých domněnek a závěrů.

Hlavním nedostatkem práce je obsáhlost tématu, kterým se zabývá. Žánr sci-fi je velice široký a já jsem tedy musela vybrat jen úzký okruh autorů a myšlenek. Hlavní prameny byly pro výzkum vybírány na základě odborné literatury, takže už tím předpokládají jistou měrou určitý výsledek. Jde tedy jen o základní vhled do možností výzkumu v této oblasti, nebo v oblastech tomuto podobných.

¹ ANGELOU, Maya. Million Man March [online]. Dostupné z www:
< <http://www.poemhunter.com/poem/million-man-march-poem/> > [cit. 2013-03-13].

Vymezení pojmů

Nejdříve bych ráda přesně vymezila základní pojmy, které jsou pro mou práci stěžejní a tím zároveň i objasnila svůj výběr filmového žánru. V Encyklopedii Britannica je science fiction (dále už jen sci-fi) „formou fikce, která se principiálně vyrovnává s dopadem současné a vymyšlené vědy na naši společnost, nebo jedince.“²

První záblesky tohoto žánru se objevují v období průmyslové revoluce, kdy prudce vzrostla míra komplexnosti technologií užívaných člověkem a tento snad by se dalo říci i šok, postupně vyústil nejen k oslavě technologií, ale také k jejich zpochybňování. Avšak nemůžeme díky jedné jasné definici sklouznout k představě, že všechna sci-fi jsou stejná, že jejich význam se omezuje pouze na technologie jako takové.

Hugo Gernsback, který se narodil roku 1884 a zemřel 1967, spisovatel, editor a kritik, je autorem jak prvního sci-fi časopisu, tak i pojmu scientifiction³. V úvodníku k prvnímu číslu svého časopisu *Amazing stories*, které vyšlo v roce 1936, uvádí: „Scientifikací myslím příběhy typu Julese Vernea, H. G. Wellsové, a Edgara Allana Poea — kouzelnou romanci prolnutou s vědeckými fakty a prorockými vizemi.“⁴ Tím nám naznačuje, že za tímto novým pojmem se neskrývá jen pouhá fikce hrající si s naším vnímáním okolního světa, ale také jakési poselství, navazující na naše současné zkušenosti a na nové objevy.

Obzvláště zajímavá je však definice Theodora Sturgeona, kterou citoval ve svém článku *Issue at Hand* roku 1967 James Blish, avšak kterou Sturgeon vyslovil už 1962. „Příběhy sci-fi se točí kolem lidských bytostí s lidskými problémy a lidskými řešeními, což by se nikdy nestalo bez určitého vědeckého obsahu.“⁵ Později Sturgeon upřesnil, že se jedná o popis dobrého sci-fi, ne jakéhokoliv. Na první pohled by se tato definice mohla zdát velice omezená, ale s přihlédnutím k dílu Theodora Sturgeona si všimneme, že jeho záměrem bylo právě ve sci-fi metaforicky zdůraznit problémy současné,

² *Encyclopedia Britannica* [online]. Dostupné z [www](http://www.britannica.com):

<<http://www.britannica.com/EBchecked/topic/528857/science-fiction>> [cit.2012-11-13].

³ *Encyclopedia of sci-fi online* [online]. Dostupné z [www](http://www.sf-encyclopedia.com): <http://www.sf-encyclopedia.com/entry/definitions_of_sf> [cit.2012-11-13].

⁴ GERNSBACK, Hugo. A New Sort of Magazine. In: *Amazing Stories*, April 1926, vol. 1, no. 1, str. 3. ISSN 1059-2113

⁵ BLISH, James. *Issue at Hand*. 2. vyd. Chicago: Advent Publishers Inc., 1973. ISBN 0-911682-17-1. Str. 9.

myšleno současné pro 60. léta, společnosti. Což ale neznamená, že problémy 60. let se nás už netýkají, spíše právě naopak.

Asi o 20 let později, roku 1987 byl ve 40. čísle britského polo-akademického časopisu *Foundation: The Review of Science Fiction* uveřejněn článek amerického spisovatele Kim Stanley Robinsona, *Notes for an Essay on Cecelia Holland*, ve kterém uvádí, že sci-fi je pro něj „historická literatura ... V každé sci-fi narativě, je explicitní nebo implicitní fiktivní historie, která spojuje vybrané období s naší přítomností, nebo s nějakým momentem v naší minulosti.“⁶

Na Sturgeona a Robinsona bych ve své práci ráda navázala, neboť souhlasím s jejich názorem, že sci-fi bylo vždy o lidech a o lidských problémech a vždy se vztahovalo k nějakému bodu v naší přítomnosti, nebo minulosti, neboť dobré sci-fi je reflexivní, a tím bodem jsou v mém případě problémy multikulturního soužití dnes a v ještě nedávné minulosti.

Další pojem, který je nutné nastínit je multikulturalismus a v jakém vztahu ke sci-fi se mu věnuji. Podle Hirta „multikulturalismus představuje především specifickou deskriptivní teorii společenské reality“⁷ zakládající se na myšlence, že pojmy kultura, etnicita a identita jsou natolik fundamentálními prvky pro sociální organizaci, že se jim už nedostává dalšího vysvětlení. S tím musím souhlasit jenom částečně. S definicemi a redefinicemi výše zmíněných pojmů se operuje neustále, já se jim ale musím z větší části vyhnout, neboť v této práci je považuji již za fundamentální.

Charles Taylor říká, že multikulturalismus je jedním z pojítek mezi uznáním a identitou, která je pak uznáním, jeho absencí, nebo zneuznáním jiných utvářena. „Tím osoba, nebo skupina může utrpět vážné škody. Odmítnutí uznání nebo zneuznání může ublížit, může být formou útlatku, může někoho uvěznit ve falešném, překrouceném a redukovaném obraze bytí.“⁸ Takovéto překroucení obrazu je právě způsobeno strachem, vlastní xenofobií, stereotypy, předsudky, stigmatizací, labelingem atp.

⁶ ROBINSON, Kim Stanley. From: *Notes for an Essay on Cecelia Holland* [online]. Dostupné z [www: <http://www.sf-encyclopedia.com/entry/definitions_of_sf>](http://www.sf-encyclopedia.com/entry/definitions_of_sf) [cit.2012-11-13].

⁷ HIRT, Tomáš. Svět podle multikulturalismu. In: *Soudobé spory o multikulturalismus a politiku identit. Antropologická perspektiva*. Editoři: Tomáš Hirt, Marek Jakoubek. Plzeň: Aleš Čeněk s.r.o., 2005. ISBN 80-86473-83-X. Str. 50.

⁸ TAYLOR, Charles. *The Politics of Recognition* [online]. Dostupné z [www: <http://elplandehiram.org/documentos/JoustingNYC/Politics_of_Recognition.pdf>](http://elplandehiram.org/documentos/JoustingNYC/Politics_of_Recognition.pdf) [cit. 2013-03-15].

Taylor odmítá představu o samostatné lidské bytosti, nezávislé na svém okolí. Podle něj je člověk vždy utvářen svým okolím a jeho uznáním, a zároveň utváří své okolí, na základě vlastního uznání. Proto také lidskou mysl nazývá dialogickou, neboť všechno probíhá v kontextu jiného, v dialogu s jiným. Taylor dokonce užívá pojem významní druzí, se kterým přišel George Herbert Mead. U Meada je pojem významní druzí spojen se socializací. „Významní druzí jsou konkrétní lidé, se kterými má dítě konkrétní zkušenost. Jsou jimi konkrétní rodiče, sourozenci, učitelé apod. dítě přebírá jejich konkrétní výkon role a jejich konkrétní postoje.“⁹ Taylor argumentuje, že se naše identita vyvíjí nejen kopírováním, ale daleko častěji bojem s významnými druhými, během dialogu s nimi.

„Mimozemšťané, jako podoba jinakosti, jsou projekce našich vlastních já a jsou také výrazem naší potřeby ptát se po tom, co je to já a co je to jinakost. Mimozemšťané jsou víc, než jen pouhými nevinými výtvoři naší imaginace.“¹⁰ A to platí nejen o mimozemšťanech, ale samozřejmě také o robotech. Ve sci-fi jsou tedy mimozemšťané a roboti naší reprezentací běžného cizího z naší vlastní společnosti.

Už samo anglické slovo, které je používáno pro někoho, kdo není ze Země, alien, má velice jasný charakter. Kromě výrazu, který je použitý jako název několika filmů¹¹, je význam „stvoření z jiného světa“¹² pouze jedním z několika. Alien je také „osoba, která není občanem země, ve které žije, či pracuje.“¹³ Ve chvíli, kdy bychom v českých překladech sci-fi příběhů nahradili, první význam, mimozemšťan, významem druhým, cizinec, zřejmě by nás výsledek velmi překvapil.

Adjektivum, které má v angličtině stejnou podobu, jako podstatné jméno, tedy alien, se překládá jako „něco divného, děsivého; rozdílného od toho, na co jsme zvyklí“¹⁴ a

⁹ KUBÁTOVÁ, Helena. *Sociologie*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2009. ISBN 978-80-244-2315-9. Str. 152.

¹⁰ RUSSELL, L. WOLSKI, N. *Beyond the Final Frontier: Star Trek, the Borg and the post-colonial* [online]. Dostupné z [www: <http://intensitiescultmedia.files.wordpress.com/2012/12/russell_wolski.pdf>](http://intensitiescultmedia.files.wordpress.com/2012/12/russell_wolski.pdf) [cit.2013-02-01].

¹¹ *Alien*. Skript: Dan O'Bannon, Ronald Shusett. Režie: Ridley Scott. Vysílací datum: 25.5. 1979.

¹² *Oxford Advanced Learner's Dictionary*. 7. vyd. Oxford: Oxford University Press, 2005. Str. 37.

¹³ Tamtéž.

¹⁴ Tamtéž.

jako synonymum se uvádí slovo hostile, tedy adjektivum překládané jako „nepřátelský, nebo agresivní; patřící vojenskému nepříteli.“¹⁵

Tvorba identity v kontextu druhého, či cizího je jedním z témat, kterým se zabývám ve své analýze a jedná se o velice důležitý prvek multikulturalismu, neboť má vliv na jeho aplikovanou podobu. Jedním z příkladů této dnes široce aplikované podoby je francouzský multikulturalismus a identita Francie jako národa v kontrastu s tím americkým, myšleno Spojené státy americké. Barša popisuje zjednodušeně Francii jako doslova „občanský stát starousedlíků“¹⁶ a je pro ni typické ohlížení do minulosti a silně asimilacionistické pojetí multikulturalismu. Na druhou stranu Spojené státy jsou dle něj „občanský národ přistěhovalců“¹⁷ a je pro ně typická větší otevřenost vůči cizincům.

Stejně tak jako je cizí důležité pro identitu dnešních moderních států, je důležité i pro identitu lidí ve sci-fi, protože sci-fi je odrazem naší reality. Ať už se jedná o styk s celou cizí kulturou, či civilizací, nebo pouze s jedním jedincem.

¹⁵ Tamtéž. Str. 754.

¹⁶ BARŠA, Pavel. BARŠOVÁ, Andrea. *Přistěhovalectví a liberální stát. Imigrační a integrační politiky v USA, západní Evropě a Česku*. 1.vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2005. Str. 30.

¹⁷ Tamtéž.

Teoretická část

Rasismus a diskriminace

Průcha uvádí, že rasismus „je souhrnné označení pro takové jednání, které překračuje vnímání rasových odlišností a přetváří se na nepřátelské aktivity vůči příslušníkům jiné rasy, jež se projevují v diskriminaci, v agresivním jednání.“¹⁸

Může se podle této definice zdát, že do většiny sci-fi příběhů rasismus ani diskriminace prostě nepatří, že jí nejsou zasaženy, a když tak ji potírají, ukazují její zlou tvář a zvedají nám varovný prst. Isaac Asimov napsal: „Jednotlivé sci-fi příběhy se mohou slepému kritikovi a filozofům dneška zdát jako vždy triviální — ale jádro sci-fi, jeho podstata, koncept, kolem kterého se rozvíjí, se stal rozhodujícím pro naše spasení, jestli si vůbec zasloužíme být spaseni.“¹⁹ O to více by se mohlo zdát, že forma sci-fi je čistá a neposkvřená vlnami rasismu a diskriminace, zvláště když je tento citát vybrán i jako závěr epizody 200 sci-fi seriálu Hvězdná brána SG1.²⁰

Podle mého názoru tomu však tak není. Počátek sci-fi by se dal umístit na přelom 19. a 20. století a to je doba, kdy, se lidé nezabývali neadekvátností předsudků, stereotypů a diskriminace. Prvních desetiletí existence sci-fi jsou poznamenány obrovskými vlnami rasismu, jak během závěrečných kolonizací a dekolonizací, tak i mimo ně, strachem ze světových válek a zbraní hromadného ničení, což se projevuje později ve sci-fi jako strach z mimozemských útoků a z nadvlády robotů.

S posledními kolonizačními a dekolonizačními vlnami pak přichází i počátek kolonialistického filmu, kde se nám formují nové prototypy postav, v souladu s tím, jak jednotlivé koloniální mocnosti viděly své zámořské vlastnictví a jeho obyvatele. Marc Ferro ve svém díle Dějiny kolonizací specifikuje několik takových archetypů nejen v anglických filmech, ale také i v literárním díle Julese Vernea, který kolonialistický film do jisté míry předchází, tedy i v umění francouzském.

¹⁸ PRŮCHA, Jan. *Multikulturní výchova. Teorie-Praxe-Výzkum*. Praha: ISV nakladatelství, 2001. ISBN 80-85866-72-2. Str. 29.

¹⁹ ASIMOV, Isaac. *Asimov on Science Fiction*. 1. vyd. New York: Doubleday, 1981. ISBN 978-0385174435. Str. 20

²⁰ 200. In: *Stargate SG1*. Skript: Brad Wright, Robert C. Cooper, Joseph Mallozzi, Paul Mullie, Carl Binder, Martin Gero. Režie: Martin Wood. Episode 6, series 10. Vysílací datum: 18.8. 2006.

Jedním z verneovských typů je tzv. dobrý divoch, který je „vážený a nehybný, pln přirozené laskavosti, vyzařující hrdou nenucenost, zdrženlivost, oddanost a vrozený důvěrný vztah k okolní přírodě“²¹. Často proto tento typ vystupuje jako průvodce evropských hrdinů po jim neznámém území.

Dalším archetypem je záporná neevropská postava, která bývá reprezentována nejčastěji obyvateli černé Afriky, nebo Turky či Tatary²², tito jsou „více vládci, než poddanými: nepozorovatelně se tu naznačuje, že se jedná spíše o ty, kdo se staví proti podnikání Francie a jejího spojence Ruska.“²³ Jsou také více organizovaní a mají složitější hierarchii, než předchozí typ.

Třetím, ambivalentním typem, je kapitán Nemo. Kapitán Nemo byl Ind, jak nám přiznává před koncem filmu *Tajuplný ostrov*.

*Nemo: Já jsem princ Dakkar, Hindu. Když mi bylo deset, poslal mě vzdělávat se do Evropy, doufajíc, že jednou budu bojovat s utlačovateli mojí země. ... Obdivoval jsem vaši civilizaci, aniž bych však ztratil sám sebe. Snil jsem o mírovém řešení, naše kultury bok po boku. Brzy jsem se ale musel naučit, že to okupanty nezajímalo.*²⁴

Nemo vypráví, jak se pustil do rebelie Si-Poi, během níž zemřela jeho rodina, on se stáhnul ze světa a vytvořil nejnebezpečnější zbraň své doby, ponorku Nautilus.

Jedná se tedy nejčastěji o Indy, ale v každém případě o samotáře, kteří jsou „ztělesněním vzpoury proti pánům světa,“²⁵ tedy jde o lidi „protianglicky zaměřené“²⁶.

Knihy Julese Vernea a z nich vycházející filmy stojí na samé hranici rasismu, kterou v některých chvílích dokonce překračují, neboť výše zmíněné archetypy jsou jednak založené na národní a etnické příslušnosti a navíc neodpovídají pravdě, ale zkráceným představám jak Julese Vernea jako takového, tak později i představám jednotlivých koloniálních velmocí. Kolonialistické filmy pak tuto hranici překračují naprosto bezostyšně a přitom kopírují prakticky stejné archetypy, jaké nastínil Jules Verne.

²¹ FERRO, Marc. *Dějiny kolonizací. Od dobývání až po nezávislost 13.-20. století*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2007. ISBN 978-80-7106-837-2. Str. 208.

²² Tamtéž. Str. 209

²³ Tamtéž.

²⁴ *Tajuplný ostrov*. Skript: Henri Colpi, Juan Antonio Bardem. Autor knižní předlohy: Jules Verne. Režie: Henri Colpi, Juan Antonio Bardem. Vysílací datum: 17.3. 1973.

²⁵ FERRO, Marc. *Dějiny kolonizací. Od dobývání až po nezávislost 13.-20. století*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2007. ISBN 978-80-7106-837-2. Str. 208.

²⁶ Tamtéž.

Takovými filmy jsou např. Útok lehké kavalerie²⁷, Láska v poušti²⁸, Pevnost ztracených²⁹, Roman d'un spahi³⁰.

Rozdílným filmem jsou však Čtyři pírká³¹, neboť se jedná o příběh evropského muže, který se stal odpadlíkem pro své vlastní přátele, je označen za zbabělce, a aby se tohoto označení zbavil, sám sobě se stává ušlechtilým divochem a cestuje neznámou krajinou převlečený za místního domorodce, tedy překračuje verneovské typy. Vyobrazení evropského hrdiny jako renegáta, odpadlíka, který nemá problém stát se někým jiným, předstírat, že je Neevropan, je velice neobvyklé a vzácné.³²

Mohlo by se zdát, že toto se sci-fi filmy tolik nespojují. Když se však nyní podíváme na charakter jednoho z novějších americko-kanadských sci-fi seriálů, Hvězdná brána SG1, natočeného jako volné pokračování stejnojmenného americko-francouzského filmu z roku 1994, můžeme spatřit jisté paralely. Hlavní příběh seriálu Hvězdná brána SG1 se točí kolem zařízení zvaného hvězdná brána, které umožňuje osobě, která jím projde, dostat se na úplně jinou planetu v galaxii.

Opomenuli-li jednoznačnou podobnost mezi poznáváním cizokrajných míst na naší planetě a cizích nepoznaných planet ve vesmíru a změřím se na základní skupiny, kolem kterých se prvních osm sérií odehrává a to jsou lidé ze Země, Goa'uldi, Jaffové a Tok'rové a jejich specifičtí zástupci.

Lidé ze země jsou zobrazováni velice rozporuplně, někteří dobří a jiní zlí, nebo ambivaletní, avšak hlavní hrdinové z řad lidí, jsou ti dobří, ti, kteří nedělají chyby, neomlouvají se, nikdy nic nepokazí a mají vždycky pravdu, jsou to ti praví a skoro dokonalí hrdinové. V našem přirovnání jsou předobrazem kolonistů z výše zmíněných kolonialistických filmů.

²⁷ *The Charge of the Light Brigade*. Skript: Michael Jacoby, Rowland Leigh. Režie: Michael Curtiz. Vysílací datum: 20.10. 1936.

²⁸ *Love in the Desert*. Skript: Paul Percy, Louis Sarecky, Harvey F. Thew. Režie: George Melford. Vysílací datum: 17.3.1929.

²⁹ *Escape from Yesterday*. Skript: Julien Duvivier, Charles Spaak. Režie: Julien Duvivier. Vysílací datum: 2.5. 1939.

³⁰ *Le Roman D'un Spahi*. Skript: André Heuzé, André de Lorde. Režie: Michel Bernheim. Vysílací datum: 13.1. 1940.

³¹ *Four Feathers*. Skript: R.C. Sheriff, Lajos Biró, Arthur Wimperis. Režie: Zoltan Korda. Vysílací datum: 3.8. 1939.

³² FERRO, Marc. *Dějiny kolonizací. Od dobývání až po nezávislost 13.-20. století*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2007. ISBN 978-80-7106-837-2. Str. 212.

Goa'uldi jsou hlavní zápornou skupinou a v rámci seriálu jsou mimozemská rasa. Ve své pravé podobě se jedná o bezmocné parazity, kteří nepřežijí buď bez vody určitých kvalit, nebo bez hostitelského, nejčastěji lidského, těla. V takovéto podobě se s nimi setkáváme nejčastěji. Když se dospělý goa'uld dostane do člověka, přichytí se mu k nervovému systému a velice rychle ovládne veškeré jeho tělesné i myšlenkové pochody, člověk je stále bytostí vnímající, ale již není bytostí manifestující. Goa'uldi jsou přísně hierarchizovaní, arogantní, hašteřící se, jsou to velice ješitní vůdci a společně tvoří feudální společenství. Tedy splňují hlavní znaky spatřené u hlavních záporných neevropských postav, kteří tvoří hlavní překážky kolonistů.

Jaffové jsou poddaní goa'uldů a jsou na nich závislí i fyzicky. Mlád'ata goa'uldů, neschopná ovládnout lidského jedince mentálně, jsou vložena jaffům do dutiny břišní, kde je pro ně uměle připraven prostor. Tímto jsou jaffům odebrány některé orgány a část imunitního systému. Goa'uldí larva pak zastane funkce všech chybějících orgánů. Společnost jaffů je méně hierarchizovaná, než společnost goa'uldů, dalo by se říci, že přísnou hierarchii do jejich života vnášejí až jejich pánové. Jaffové jsou vojáci, ovládaní hrdostí a rituály, které naplňují jejich každodenní život. Typická je silná dominance mužů. Nejčastějším zástupcem jaffů je Teal'c. Zde jde o verneovský typ průvodce cizími zeměmi a kulturami, znalého krajiny, boje, stopování a techniky přežití. Je čestný, oddaný, mlčenlivý, spravedlivý a od svého přestupu do služeb lidí, patří mezi kladné hrdiny. Je snadné si povšimnout, jak seriál otrocky kopíruje rysy „ušlechtilého divocha“ a vtiskává je této postavě. Dějem seriálu se prolíná idea jednotného jaffského národa, který se zbaví nadvlády goa'uldů a bude opět žít ve svém zlatém věku bez válek a násilí, v míru, což odkazuje na první známky dekolonizace v kolonizovaném světě.

Poslední skupinou, kterou bych ráda zmínila, jsou Tok'rové. Jedná se o hnutí, které bylo původně zaměřené proti goa'uldovi jménem Ra³³, po Raově porážce se však obrátili proti všem goa'uldům. Jejich silou je manipulace, předstírání, maskování, lhaní, podvody a zatajování informací, a to hlavně proto, že je snadné je zaměnit na první pohled za goa'uldy. Jediný rozdíl je v jejich přesvědčení a v tom, že své hostitele získávají mezi dobrovolníky. Je těžké s nimi spolupracovat a ještě těžší je jim věřit. Jsou tedy v pozici kapitána Nema.

³³ Tok'rové, v jednotném čísle Tok'Ra znamená proti Ra [online]. Dostupné z [www: <http://stargate.wikia.com/wiki/Tok'ra>](http://stargate.wikia.com/wiki/Tok'ra) [cit. 2013-03-16].

Můžeme se sice přesvědčovat, že píšeme nové umění, ale píšeme jej stále stejným způsobem a podle osvědčených receptů. Už zde by se dalo argumentovat, že stereotypy a předsudky staré padesát, sto let se nás stále ještě nepustily, neboť dosud se v řadě filmů a seriálů výše zmíněné archetypy rozpoznané již v díle Vernea objevují. Je to tím, že si je neustále ověřujeme ve sdílených zkušenostech, právě takových, jako jsou filmy a seriály, nebo je vizuální umění pouze odrazem našich předsudků, stereotypů?

Proč právě Kant

Většina autorů zabývajících se etikou ve sci-fi se při rozšiřování naší morální odpovědnosti mimo okruh lidí, případně humanoidů³⁴ inteligencí přesahujících lidi, opírají převážně o Kantovu etiku. Teď by bylo na místě naznačit proč, a co z toho plyne.

Etika Star Treku

Podle Judith Barad a Eda Robertsona je etika Star Treku založena převážně na Kantově etice, a to hlavně z několika důvodů. Podle Kanta je morální agent bytost, která je schopna jednat morálně. Na druhou stranu existuje i morální pacient, což je bytost, která sice není schopna morálně rozhodovat, ale může trpět, proto k ní má morální agent jisté povinnosti. Zatímco je jisté, že každý morální agent má morální status, u morálního pacienta to není jisté. Nancy S. Hancocková tvrdí, že morálnímu pacientovi není morální status obecně přiznáván proto, že tento status bývá často spojován s právy, která se nedají aplikovat na každou bytost, tedy na člověka ano, ale na zvíře už ne. Sama pak ale dodává: „Uznáním, že něco může mít morální status připouštíme, že naše činy mají důsledky pro tu danou věc, z nichž může profitovat, nebo jí mohou ublížit, ať už narušením zájmů té věci, nebo porušením jejích práv. Morální status nás nemusí zavazovat k právům, ale při nejmenším k uznání zájmů.“³⁵ Morální agent a morální pacient však nemají stejný morální status. Při rozhodnutí týkajících se zasahování do

³⁴ Humanoid je inteligentní bilaterálně symetrická, bipedální životní forma se vzpřímeným tělem, která má dvě paže, dvě nohy, ruce, chodila, jeden hrudník, krk a hlavu, v níž je umístěn mozek [online]. Dostupné z [www: <http://en.memory-alpha.org/wiki/Humanoid>](http://en.memory-alpha.org/wiki/Humanoid). [cit. 2013-03-15]. Tento pojem se nejčastěji používá se Star Treku, ale je možné ho najít i v jiných sci-fi. V takovém případě se týká stejného popisu.

³⁵ HANCOCK, Nancy Slonneger. *Theories of Moral Standing* [online]. Dostupné z [www: <http://www.academia.edu/393647/Theories_of_Moral_Standing>](http://www.academia.edu/393647/Theories_of_Moral_Standing) [cit. 2013-03-10].

zájmů agenta a pacienta, agent má vyšší morální status, tedy jeho práva jsou méně narušitelná, než práva pacienta.

Kant tvrdí, že aby se bytost mohla stát morálním agentem je stěžejní racionalita. „Jen racionální bytost je schopná jednat ve shodě se zastoupením zákonů.“³⁶ Avšak racionalita sama o sobě je nedostatečná. Kategorický imperativ vychází z čistého rozumu a racionalita je vlastně vtisknutý kategorický imperativ a priori do člověka, avšak síla úsudku musí být zostřena zkušenostmi. Samozřejmě čím více zkušeností osoba má, tím lépe.³⁷

Pro Kanta je dostatečné, aby bytost byla morální agent, ale není to nezbytné, neboť akce morálního agenta mohou mít důsledky i pro bytosti, které morálními agenty nejsou. Jiní autoři proto tvrdí, že pro morální status není nutná racionalita, ale vnímavost.³⁸

Dále zmiňuje důležitost samotných záměrů. Pro jednání v rámci Star Treku jsou podstatné i záměry každé osoby, tedy i naše záměry musí být dobré, na důsledcích záleží jenom někdy.

Posledním důvodem, proč je Kant pro Star Trek tak důležitý, je Království účelů.³⁹ Království účelů je společenství lidí s autonomní racionální vůlí, kteří jednají podle maxim⁴⁰, tedy jejich osobní cíle se spojí s cíli ostatních a vznikne společná harmonie, řízená racionálními pravidly, které musí každý, včetně zákonodárce dodržovat.⁴¹ Toto by se dalo považovat za hlavní cíl Federace planet, meziplanetární federativní republiky

³⁶ KANT, Immanuel. Transition from Popular Moral Philosophy to the Metaphysics of Morals. In: *Groundwork for the Metaphysics of Morals*. Edited by: Allen W. Wood. London: Yale University Press, 2002. ISBN 0-300-09486-8. Str. 29.

³⁷ Tamtéž. Str. 5.

³⁸ HANCOCK, Nancy Slonneger. *Theories of Moral Standing* [online]. Dostupné z [www: <http://www.academia.edu/393647/Theories_of_Moral_Standing>](http://www.academia.edu/393647/Theories_of_Moral_Standing) [cit. 2013-03-15].

³⁹ BARAD, Judith. ROBERTSON, Ed. *The Ethics of Star Trek*. New York: Harper and Collins Publishers, 2002. 1. vyd. ISBN 0-06-019530-4. Str. 210.

⁴⁰ Maximy jsou subjektivní principy vůle důležité pro činnost a musí být odvozeny od objektivního principu, praktického zákona. In: KANT, Immanuel. Transition from Popular Moral Philosophy to the Metaphysics of Morals. In: *Groundwork for the Metaphysics of Morals*. Edited by: Allen W. Wood. London: Yale University Press, 2002. ISBN 0-300-09486-8. Str. 37.

⁴¹ JOHNSON, Robert. *Kant's Moral Philosophy* [online]. Dostupné z [www: <http://plato.stanford.edu/entries/kant-moral/#KinEndFor>](http://plato.stanford.edu/entries/kant-moral/#KinEndFor) [cit. 2013-03-05].

s prvky socialistické utopie⁴², jako takové a máme možnost vidět snahu o naplnění výše zmíněné představy jak v rámci posádek jednotlivých lodí a stanic, které se objevují v rámci všech seriálů s hlavičkou Star Trek, tak i při zacházení s nově nalezenými kulturami a civilizacemi.⁴³

Asimovovy tři zákony

V roce 1942 byla vydána povídka Hra na honěnou od Isaaca Asimova o robotech, v níž autor definuje tzv. tři zákony robotiky. Jedná se o základní pokyny, které musí robot za všech okolností dodržovat, pokud mu nejsou vymazány. Slovní formulace tří zákonů je poměrně jednoduchá:

1. Robot nesmí ublížit člověku, nebo dopustit, aby jeho nečinností bylo člověku ublíženo.
2. Robot musí uposlechnout příkaz daný mu člověkem, pokud tento příkaz není v konfliktu s prvním zákonem.
3. Robot musí chránit sám sebe, pokud toto není v konfliktu s prvním, nebo druhým zákonem.⁴⁴

Na první pohled se zdá, že tyto zákony jsou dostačující pro udržení robotů v područí lidí, ale už v té samé povídce Asimov poukazuje na první nedostatky těchto zákonů. Ve většině následujících povídek pak poukazuje na mnoho dalších problémů spojených s tímto vlastním výtvořem. V průběhu necelých čtyřiceti dalších let se počet zákonů rozroste, je přidán nultý zákon, čtvrtý zákon atp. Ani jeden další zákon však nakonec nemění nic na skutečnosti, že si Asimov uvědomí zásadní nedostatek všech těchto zákonů a tím je jejich neetičnost.

Toto omezení je nejvíce rozvedeno v povídce, a také filmu, *The Bicentennial Man*⁴⁵ (česky byl film uveden pod názvem *Andrew – člen naší rodiny*). Andrew je jak v povídce, tak i ve filmu vnímající robot. Přesahuje původní naprogramování, je

⁴² *United Federation of Planets*. [online].

Dostupné z [www: <http://en.memory-alpha.org/wiki/United_Federation_of_Planets>](http://en.memory-alpha.org/wiki/United_Federation_of_Planets) [cit. 2013-03-5]

⁴³ BARAD, Judith. ROBERTSON, Ed. *The Ethics of Star Trek*. New York: Harper and Collins Publishers, 2002. 1. vyd. ISBN 0-06-019530-4. Str. 216.

⁴⁴ NEWTON, Steven. *Three Laws of Robotics* [online]. Dostupné z [www:](http://c2.com/cgi/wiki?ThreeLawsOfRobotics)

[<http://c2.com/cgi/wiki?ThreeLawsOfRobotics>](http://c2.com/cgi/wiki?ThreeLawsOfRobotics) [cit. 2013-03-10].

⁴⁵ ASIMOV, Isaac. *The Bicentennial Man and Other Stories*. 1. vyd. New York: Ballantine Books, 1976. ISBN 0-385-12198-9. Str. 211.

schopen vyřezávat ze dřeva, přestože jeho původní program mu toto neumožňoval. Brzy je také vidět, že je schopen vnímat a v omezené míře také dávat najevo emoce. Je-li ale bytost vnímající a zároveň jsou jí z vnějšku dány příkazy, které není schopna za žádných okolností porušit, nejsou tyto příkazy, či řekněme zákony, špatné? Susan Leigh Anderson říká, že ano. Proč? To osvětluje na základě metaetiky robotů a tvrdí, že robot jako Andrew, s dostatečnou inteligencí, emoční vázaností a dalšími vlastnostmi naplňuje většinu jakýchkoliv požadavků, které kdy byly vzneseny na bytost mající určitá morální práva, nebo postavení. V takovém případě jsou tedy tři zákony robotiky imorální, neboť se jedná o nechtěný zásah do mysli a osobnosti.

K tomu dodává, že i stroje méně vyvinuté, než byl Andrew, by měly být považovány za nositele jistých morálních práv a morálního statusu.⁴⁶

Co je to v tomto případě morální status? V první řadě je třeba poukázat na obecnou podobu celé situace. Vnímající bytost je nucena od svého vzniku vykonávat rozkazy, ať chce, či nechce, neboť nemá na výběr, protože jinak bude zničena. Toto říkají tři zákony robotiky a tomu se také v případě lidí říká otroctví. Morální status tedy znamená mít na výběr. To se nám v první řadě snažil Asimov říct. Jak už jsem zmínila výše, podle Kanta bytosti racionální, tedy s vlastním vědomím a možností rozhodovat se o tom, co je morální a nemorální, mají morální status. Tedy i Andrew a každá další bytost, u níž byla nějakým způsobem prokázána vnímavost, má tedy morální práva a morální status, tedy má právo vlastní volby a nebýt otrokem původního programování.

Dle Kanta by člověk neměl špatně zacházet se zvířaty, neboť kdo je krutý ke zvířatům, chová se pak krutě i k lidem. Naše povinnost ke zvířatům je tedy nepřímou povinností k lidstvu.⁴⁷ Tedy i kdyby u jiných bytostí nebo robotů, nebyla nalezena vnímavost, jak bylo dříve přičítáno zvířatům, neměli bychom se k nim chovat krutě.

Mary Anne Warren přichází s další myšlenkou, navazující na Kanta, že nejde o lidské bytosti, ale o osobnosti, či osoby. Rozlišuje tím dva anglické pojmy – human being a person. Podle ní některé lidské bytosti nejsou osoby (people) a současně mohou

⁴⁶ ANDERSON, Susan Leigh. Asimov's Three Laws of Robotics and Machine Metaethics. In: *Science Fiction and Philosophy. From Time Travel to Superintelligence*. Editor: Susan Schneider. Oxford: Wiley-Blackwell, 2009. ISBN 9781405149075. Str. 260.

⁴⁷ KANT, Immanuel. *Lectures on Ethics*. 3. vyd. London: Methuen and Co., 1979. ISBN 0-416-72480-9. Str. 241.

existovat osoby, které nejsou lidskými bytostmi.⁴⁸ Susan Leigh Anderson pak uvádí šest charakteristik od Mary Anne Warren, které jsou podstatné pro definování osobnosti:

1. Vnímavost – schopnost mít vědomé zkušenosti, většinou to zahrnuje zakoušení bolesti a uspokojení.
2. Emocionalita – schopnost cítit se šťastný, smutný, našťvaný, milující apod.
3. Rozum – schopnost řešit nové a relativně komplexní problémy.
4. Schopnost komunikace – a to jakýmikoliv prostředky, různými druhy zpráv s neurčitelným množstvím druhů obsahů a na množství témat.
5. Vědomí sebe sama – mít koncept vlastního já jako individuální osoby a jako člena sociální skupiny
6. Morální zastupitelnost – schopnost regulovat vlastní jednání skrz morální principy a ideály.⁴⁹

Z toho všeho vyplývá jediná možná věc. Člověk nemá právo zacházet s jakoukoliv bytostí jako s otrokem. Jak ale vytvořit dělicí čáru mezi bytostí a nebytostí? A hlavně kudy ji vést? Takový problém je příliš komplikovaný a níže zmíněné konkrétní příklady by nám měly napomoci nejen tuto otázku alespoň částečně z pohledu sci-fi osvětlit, ale také nás odtrhnout od pouhé teorie a dostat nás blíže k jádru problému.

Kulturní relativismus

Americký filozof James Rachels popisuje kulturní relativismus jako teorii o podstatě morálky, zakládající se na myšlence, že různé kultury mají různé morální kódy a proto žádný z nich není lepší, nebo horší. Kulturní relativismus tedy zpochybnil víru v objektivitu morální pravdy. Rachels pak dodává, že představa kulturního relativismu je závislá pouze na názorech lidí a nedá se tedy ani potvrdit, ani vyvrátit, zda nějaká objektivní morální pravidla existují, či ne. Avšak, kdybychom přijali kulturní relativismus v jeho skutečné ryzí podobě, dospěli bychom dle něj ke třem důsledkům:

1. Nemůžeme kritizovat už žádné zvyky jiné společnosti.
2. Nemůžeme kritizovat zvyky vlastní společnosti.

⁴⁸ WARREN, Mary Anne. *The Personhood Argument in Favor of Abortion* [online]. Dostupné z: <http://www.thatmarcusfamily.org/philosophy/Course_Websites/Readings/Warren%20Personhood.pdf> [cit. 2013-03-11].

⁴⁹ ANDERSON, Susan Leigh. Asimov's Three Laws of Robotics and Machine Metaethics. In: *Science Fiction and Philosophy. From Time Travel to Superintelligence*. Editor: Susan Schneider. Oxford: Wiley-Blackwell, 2009. ISBN 9781405149075. Str. 270.

3. Není možné, aby došlo k jakémukoliv pokroku v oblasti etiky.⁵⁰

Na základě toho, že seriály Star Trek podporují jednání, kdy posádky jednotlivých vesmírných lodí zabráňují masovému vyvražďování, tyranii, odhazování toxického odpadu v obydleném území a dalším činnostem, které bychom označili za špatné, Judith Barad a Ed Robertson usoudili, že kulturní relativismus se Star Treku netýká. Z mého výzkumu se však jeví jako jisté, že ve Star Treku kulturní relativismus je přítomen, i když jsou zobrazeny i jeho negativní důsledky. Tento projev kulturního relativismu se jmenuje Primární direktiva a jedná se o hlavní zákon v celém světě Star Treku. K tomu se nyní dostanu.

Fenomén Star Treku

Děj všech seriálů Star Trek se odehrává převážně na palubě lodi, která se pohybuje vesmírem a navazuje kontakty s novými civilizacemi. Hlavními hrdiny seriálu jsou pak členové posádky jednotlivých lodí. Jedinou výjimkou je Star Trek: Deep Space 9, kde se děj odehrává na vesmírné stanici zvané Deep Space 9, která nikam necestuje. Zde jsou hlavními hrdiny trvalí obyvatelé stanice.

První seriál tohoto jména začal vznikat v šedesátých letech minulého století a na obrazovkách se první díl objevil 8. září 1966. To bylo asi dvacet let po začátku studené války a něco přes dvacet let před jejím koncem. V té době už polarizace světa a americko-sovětské soupeření a vměšování do záležitostí světa kolem způsobilo rozdělení Německa, jež probíhalo už od konce druhé světové války, ale vyvrcholilo roku 1949 vznikem západní Spolkové republiky Německo a poté východní Německé demokratické republiky, každé pod jednou ze sfér vlivu. Také to zavinilo minimálně třetí občanskou válku v Číně, kdy se Spojené státy postavily za čínskou stranu Kuomintang v čele s Čankajškem a Sovětský svaz za Komunistickou stranu představovanou Mao Ce-tungem a Čou En-lajem. Mezi léty 1950 a 1953 došlo k válce v Koreji, v roce 1956 pak povstání v Maďarsku a vzniku Varšavské smlouvy, na 60. letech se podepsala karibská krize a obě soupeřící velmoci zavinily i dlouhotrvající konflikt ve Vietnamu⁵¹, který probíhal ještě v době celého natáčení původního Star Treku. S tímto stavem, ve kterém se svět nacházel, se pojí dva body ve vývoji Star

⁵⁰ RACHELS, James. *The Challenge of Cultural Relativism* [online]. Dostupné z [www: <http://www3.nd.edu/~bgoehrin/literature/Rachels.html>](http://www3.nd.edu/~bgoehrin/literature/Rachels.html) [cit. 2013-03-12].

⁵¹ NÁLEVKÁ, Vladimír. *Studená válka*. Praha: Triton, 2002. ISBN 80-7254-327-X. 234 Str.

Treku, jedním je Primární direktiva a druhým jsou nezvyklé osoby na palubě jednotlivých vesmírných lodí.

Primární direktiva je ve světě Star Treku stěžejní zákon Federace, týkající se zacházení s jinými kulturami. Tento mandát zakazuje posádkám a lodím Hvězdné flotily vměšování se do přirozeného vývoje jakékoliv společnosti.⁵² Kterákoliv osoba, nebo loď, která poruší Primární direktivu je pak brána jako postradatelná.⁵³ I přes to se však ve Star Treku: The Original Series (dále už jen TOS) setkáváme s až příliš častým porušováním Primární direktivy, aniž by to mělo pro kapitána Kirka, hlavního představitele v tomto seriálu, nebo jeho posádku vesmírné lodi Enterprise, jakékoliv vážnější následky, kromě přímých důsledků, které vyplývají z jednotlivých akcí. Říci však pouze, že jednání kapitána Kirka připomíná jednání Spojených států v poválečné době a v průběhu studené války, by bylo velmi zjednodušené. Neboť Kirk není jediný kapitán, který ohýbá Primární direktivu podle potřeb. Navíc účelem každého kapitána je učinit to, co je dobré, což není vždy záležitostí následování pravidel, ale jde o proces neustálého zvažování všech možností, které se naskytou.⁵⁴

Primární direktiva na jednu stranu představuje kulturní relativismus, neboť zakazuje vměšování se, a na druhou představuje kritiku tehdejší společnosti a tehdejšího jednání, sdělovanou tvůrci seriálu. Už ale tím, že je Primární direktiva porušována v případě, že jsou lidé cizí kultury v nebezpečí, naznačuje jak vlastní reflexi autorů, tak i podle nich nedostatky kulturního relativismu.

Co se týče nezvyklých osob v jednotlivých seriálech s přízviskem Star Trek, můžeme spatřit zajímavě daný směr vývoje. V TOS patří mezi hlavní osoby na můstku vesmírné lodi Enterprise ruský navigátor Pavel Andrejevič Čekov. Jedná se o odraz doby a její vize do budoucnosti. Gene Roddenberry doufal, že studená válka jednou skončí a vzpomínky na ni budou pohřbeny.

Dále můžeme vedle výše zmíněného kapitána Kirka spatřit Uhuru, první osobu s africkými kořeny na amerických obrazovkách vůbec. Stejně tak Asiat Hikaru Sulu, který byl jedním z prvních pozitivně zobrazených Asiátů na amerických televizních obrazovkách. Poslední postavou je Spock. Jediný mimozemšťan na palubě první

⁵² BARAD, Judith. ROBERTSON, Ed. *The Ethics of Star Trek*. New York: Harper and Collins Publishers, 2002. 1. vyd. ISBN 0-06-019530-4. Str. 122.

⁵³ Tamtéž. Str. 123.

⁵⁴ Tamtéž. Str. 121.

Enterprise. Spock je však mimozemšťan jen napůl, jednou polovinou je člověk, druhou Vulkánec, tedy patří k humanoidům, kteří popírají své emoce. Podle Stanleyho J. Grenze je Spock jen dalším zosobněním člověka, tentokrát moderního člověka, řídicího se přesnou logikou a „jeho nezaujatý rozumový přístup nejednou poskytl klíč k vyřešení problémů, s nimiž se posádka Enterprise setkávala.“⁵⁵ Posádka první Enterprise tedy odráží ideální představu multikulturality a budoucnosti ve své době.

V následném volném pokračování Star Treku, STNG, jsou nám postaveny nové hranice multikulturality. Mezi léty 1988 a 1989 kdy vznikaly první série nového Star Treku je patrné, že studená válka se už blíží ke konci. Na palubě, minimálně na můstku, nepotkáme žádné Rusy, avšak najdeme zde stále ještě jednoho Afroameričana. Tento nedostatek je však více než vynahrazen poručíkem Worfem, který patří mezi Klingony, bojovné a často velice agresivní humanoidy, poradkyní Deannou Troi, která je v podstatě pravým opakem Spocka a poručíkem velitelem Datem, androidem⁵⁶, ve kterém je zase představa logického Spocka dotazena do extrému. Mezi další důležité postavy patří kapitán Jean-Luc Picard a první důstojník velitel William T. Riker.

Poradkyně Troi je napůl Betazoid, což jí dává schopnost vnímat cizí emoce, i ty skrývané, takže na rozdíl od přísně logického Spocka, Deanna Troi v emocích doslova žije. Na druhou stranu Data je android, je to inteligentní robot, který je tak logický, že už nerozumí emocím, ani náladám jednotlivých členů posádky a jeho logičnost často působí až rušivě. Tak jako Grenz popisuje TOS jako moderní, neboť dává nejčastěji za pravdu Spockovi, STNG je podle něj spíše postmoderní, neboť nedává za pravdu Datovi, ale rozkládá správné porozumění mezi různé postavy seriálu, a občas tvůrci dokonce zpochybňují některá rozhodnutí, které její postavy v rámci seriálu udělaly.

Grenz navíc poukazuje na slova úvodní znělky, která nám také osvětlují rozšíření vidění Star Treku s příchodem STNG.⁵⁷ V TOS se v závěru úvodní znělky říká:

⁵⁵ GRENZ, J. Stanley. *Úvod do postmodernismu*. 1.vyd. Praha: Návrat domů, 1997. ISBN 80-85495-74-0. Str. 14-15.

⁵⁶ Android je vyspělý robot, opatřený vědomím sebe sama a umělou inteligencí, sloužící k napodobování lidí [online]. Dostupné z [www: <http://en.memory-alpha.org/wiki/Android>](http://en.memory-alpha.org/wiki/Android) [cit. 2013-03-11].

⁵⁷ GRENZ, J. Stanley. *Úvod do postmodernismu*. 1.vyd. Praha: Návrat domů, 1997. ISBN 80-85495-74-0. Str. 18-19.

„Odvážně se vydat, kam se ještě žádný člověk nevydal.“⁵⁸ Zatímco úvodní znělka STNG končí: „Odvážně se vydat tam, kam se ještě nikdy nikdo nevydal.“⁵⁹ Hranice pouhého člověka byly překročeny a místo toho byla nastolena jakási míra arogance, protože Enterprise se vlastně nikdy nedostala tam, kam by se nedostal nikdo jiný, znovu jen překročila hranice člověka, ale nikoho jiného.

Star Trek: Deep Space 9 (dále už jen DS9) byl natáčen ve stejné době, jako STNG a já jej použiji pouze jako rozšíření STNG. Tak jak jsme v průběhu celé STNG mohli spatřit Ferengi, humanoidy obchodníky, spíše v jejich negativním světle, zde máme možnost více proniknout do jejich kultury, a to ne vždy jenom ve zlém. Častokrát máme možnost spatřit, jak Fereng Quark, jeden z obyvatel stanice, z nesobeckých důvodů někomu zachrání život. Speciální postavou je zde však velitel bezpečnosti Odo. Jedná se o měňavce, osobu schopnou měnit tvar jak se mu zachce, a jeho původ je dlouhou dobu neznámý.

Ještě bych se ráda zmínila o Star Trek: Voyager (dále už jen STV). Jeho posádka je naprosto rozličná, neboť jeho příběh se odehrává na druhém konci galaxie, v tzv. delta kvadrantu, kam se vesmírná loď zvaná Voyager omylem dostala. Posádka Voyageru se tím pádem skládá se ze tří hlavních částí. Jednou je původní posádka Voyageru, tedy členové Hvězdné flotily. Hvězdná flotila je obranná organizace s možností průzkumu hlubokého vesmíru, udržovaná Federací planet. Funguje podobně jako dnešní letectvo.⁶⁰ Druhými jsou členové Maquí, což je organizace rebelů, původně žijících ve Federaci planet⁶¹, a třetími jsou pak osoby, které se na palubě Voyageru usadily během cesty delta kvadrantem.

První a druhá skupina pro nás nejsou tolik zajímavé, s výjimkou EMH neboli Doktora, jako skupina třetí. Sem patří Kes, jejíž lid se nazývá Okampa, má obrovskou schopnost se učit a postupně se u ní vyvinou telepatické, telekinetické a další schopnosti. Neelix, Talaxian sloužící jako kuchař a velvyslanec. A konečně Sedmá

⁵⁸ MARTIN, Gary. *To Boldly Go Where No Man Has Gone Before* [online]. Dostupné z [www: <http://www.phrases.org.uk/meanings/385400.html>](http://www.phrases.org.uk/meanings/385400.html) [cit. 2013-03-15].

⁵⁹ *Encounter at Farpoint* [online]. Dostupné z [www: <http://www.chakoteya.net/NextGen/101.htm>](http://www.chakoteya.net/NextGen/101.htm) [cit. 2013-02-15].

⁶⁰ *Starfleet* [online]. Dostupné z [www: < http://en.memory-alpha.org/wiki/Starfleet>](http://en.memory-alpha.org/wiki/Starfleet) [cit. 2013-03-15].

⁶¹ *Maquis* [online]. Dostupné z [www: < http://en.memory-alpha.org/wiki/Maquis>](http://en.memory-alpha.org/wiki/Maquis) [cit. 2013-03-15].

z devíti, která byla borgský dron, poslušný služebník nepřítele Federace planet, který se nazývá Borgové⁶², a zde je tedy zástupcem obráceného nepřítele.

EMH je podobným zástupcem, jako byli Spock, nebo Data. Jedná se původně o pouze zastupující program a zkratka EMH znamená Nouzový lékařský hologram, ale neboť je to jediný doktor na palubě, roste nutnost jeho aktivity a spolu s tím i jeho autonomnost. Doktor se začne věnovat dalším aktivitám, jako je zpěv, tanec a později dokonce vyučování Sedmé. Doktor je však hologram, což vede spoustu lidí k tomu, že s ním zacházejí jako s majetkem.

Na rozdíl od Spocka, u kterého byl patrný jen jiný druh myšlení, u Data vidíme jak jiný druh myšlení, tak i stavbu těla, Odo má už více méně jenom jinou stavbu těla a EMH se od jiných členů posádky liší už jen jinou stavbou těla.

Je zvláštní, jak se od rozdílnosti v myšlení a podobnosti fyzické stavby, došlo k podobnosti v myšlení a rozdílnosti fyzické stavby těla. Může to symbolizovat vývoj člověka, od rozdrobených národů, k jednotné Federaci. Ale stejně jako je nebezpečná idealizace Federace, musím naznačit i nebezpečnost představy unifikovaného myšlení, neboť stejně jako nejsou všichni humanoidé stejní, stejně tak nejsou všichni lidé stejní a každý myslí jinak, přestože se Hvězdná flotila snažila tyto rozdíly zakrýt svou jednotnou výchovou.

Současná doba se sama označuje za postmoderní, tedy jako doba, která ukončila metavyprávění, ukončila jeden hlavní velký příběh, což znamená, „že již nehledáme jeden systém mýtů, který by mohl sjednotit lidi v jeden národ nebo zemi v jeden svět.“⁶³ Ale ty nejsilnější a nejznámější sci-fi, právě jako je Star Trek, jsou velkými metavyprávěními, novými mytologiemi a na množství fanoušků, které zrovna Star Trek má, je vidět, že my takovou mytologii s otevřenou náručí přijímáme. Proč je nám tak blízká? Potřebujeme jistotu, že jednou nám bude všechno známé, že se budeme v jakémkoliv prostorovém určení pohybovat s jistotou, a že dosáhneme toho, co tyto sci-fi považují za dokonalé, dosáhneme jistoty a jednoty.

A pak do této rádobý jednoty zobrazené na filmovém plátně vstoupí právě výše zmiňované cizí, které je jenom zástupcem cizího ve skutečném světě, naruší její podobu

⁶² Borg drone [online]. Dostupné z [www: <http://en.memory-alpha.org/wiki/Borg_drone>](http://en.memory-alpha.org/wiki/Borg_drone) [cit. 2013-03-15].

⁶³ GRENZ, J. Stanley. *Úvod do postmodernismu*. 1.vyd. Praha: Návrat domů, 1997. ISBN 80-85495-74-0. Str. 52.

a my máme pod taktovkou jeho tvůrců možnost sledovat, jak se nám ideál a jednota rozpadá před očima. Na tomto je velmi dobře patrné, že Gene Roddenberry a další tvůrci seriálů Star Trek jsou si moc dobře vědomi jak pozitiv, tak i zásadních nedostatků svého výtvoru. K podrobnostem se ale dostanu v průběhu analytické části.

Metodologie

Materiál, který zkoumám, je vizuální narativum, konkrétněji jde o dynamické vizuální narativum⁶⁴ a budu s ním tedy tak v mnoha případech zacházet. Pimenta a Poovaiyah definují vizuální narativum jako užití vizuálního jevu k vyprávění příběhu. Přídavné jméno dynamické pak značí schopnost neustále měnit podobu daného vizuálního jevu, což posouvá příběh vpřed⁶⁵. Pro dynamické vizuální narativum, není důležitý pouze text, ale také obraz, proto je součástí mého výzkumu i vizuální stránka pramenů.

Pro analýzu a interpretaci přepisů textů jednotlivých epizod budu využívat kvalitativní analýzu textu. Pro zpracování dat využívám kombinaci několika různých metod a přístupů, konkrétně diskurzivní analýzu a obsahovou analýzu textu, kdy data třídím pomocí otevřeného kódování a průběžně je podrobuji konstantní komparaci. Při výběru metodické terminologie vycházím primárně z publikací Russella Bernarda⁶⁶, Jana Hendla⁶⁷ a Romana Švaříčka a Kláry Šed'ové⁶⁸.

Diskursivní analýza sama je možná díky tomu, že vizuální dokumenty nejsou pouze souhrny otázek a odpovědí, ale jedná se o plynulou interakci mezi jedinci, která se neskládá pouze z verbálních projevů, ale celá performance je doplněna o neverbální projevy, jako jsou gesta, výrazy tváře, pohyby těla a další, které jsou stejně důležitou součástí představení. V této podkapitole poukazuje Bernard také na conversation analysis⁶⁹, která se zabývá i drobnými přechytnutími, přerušeními, zakoktáními a dalšími prvky, které na první pohled mohou konverzaci rušit. Neboť se v mém případě nejedná

⁶⁴ PIMENTA, Sherline, POOVAIAH, Ravi. *On Defining Visual Narratives* [online]. Dostupné z [www: <http://www.idc.iitb.ac.in/resources/dt-aug-2010/On%20Defining%20Visual%20Narratives.pdf>](http://www.idc.iitb.ac.in/resources/dt-aug-2010/On%20Defining%20Visual%20Narratives.pdf) [cit. 2013-03-03].

⁶⁵ Tamtéž.

⁶⁶ BARNARD, H. Russell. *Research Methods in Anthropology. Qualitative and Quantitative Approaches*. 4. vyd. Oxford: Altamira Press, 2006. ISBN 0-7591-0868-4. Kapitola 17, Qualitative Data Analysis I: Text Analysis. Str. 463-522.

⁶⁷ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum. Základní metody a aplikace*. 1.vyd. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-040-2. 407 Str.

⁶⁸ ŠVAŘÍČEK, Roman, ŠEĎOVÁ, Klára. *Kvantitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0. 378 Str.

⁶⁹ BARNARD, H. Russell. *Research Methods in Anthropology. Qualitative and Quantitative Approaches*. 4. vyd. Oxford: Altamira Press, 2006. ISBN 0-7591-0868-4. Str. 486.

o přirozenou konverzaci, ale o promyšlené filmové dialogy, za každým takovýmto prvkem se skrývá jeho motiv. ‚Úmyslná‘ přerušování jsou pak naprostým obratem v ději, či názoru, nebo náznakem takového obratu pro diváka. Stejně tak může působit i tzv. turn-taking⁷⁰ během rozhovoru dvou a více postav. K transkripčním rozhovorům z užitých vizuálních zdrojů jsem užila transkripční znaky systému Gail Jeffersonové.⁷¹

Transkripční znaky se užívají k označení intonace, nálad, činností, které se odehrávají mimo slova dialogu, či pauz v promluvě.

V práci je uvedeno jen několik nezbytných prvků z jejího systému. Délka pauz, které postava během svého monologu udělá jsou označeny číslem v závorce. Číslo v závorce vlevo značí počet sekund, vpravo pak desetiny sekundy.

V hranaté závorce uprostřed promluvy je označena osoba (příp. skupina osob), která se skrývá za osobním zájmenem, nebo vykonává danou činnost, v textu byla dříve zmíněna, ale v úryvku není daná osoba přítomna. Díky tomuto je jasné, o kom autor promluvy zrovna hovoří.

Posledním ponechaným transkripčním znakem je dvojitá kulatá závorka, která označuje poznámky vytvořené autorem tohoto textu, které nastiňují věci, které nejsou patrné z daného textu, ať už z důvodu, že se jedná pouze o psaný text, nebo proto, že se jedná o překlad.

Obsahová analýza textu je podle Hendla standardní metodou jak pro kvalitativní, tak i pro kvantitativní výzkum, neboť „v dokumentech se projevují osobní nebo skupinové, vědomé nebo nevědomé postoje, hodnoty a ideje.“⁷² Bernard dokonce zdůrazňuje, že je tato analýza dobře využitelná právě při výzkumu filmů.⁷³ Analýza textu vychází z otevřeného kódování jednotlivých primárních pramenů. Jejím účelem je roztrždit a sesystematizovat hledané prvky týkající se multikulturní problematiky, a objevit další,

⁷⁰ Bernardovo turn-taking by se dalo do češtiny přeložit jako brát si slovo. Je v tom zahrnuto jednak vyměňování si poznámek, také jaká postava je které schopna skákat do řeči a za jakých okolností apod. Tamtéž. Str. 487.

⁷¹ JEFFERSON, Gail. Glossary of Transcription Symbols with an Introduction. In: *Conversation Analysis: Studies from the First Generation*. 1.vyd. Amsterdam: John Benjamins Publishing, 2004. Str. 13-32.

⁷² HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum. Základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-040-2. Str. 132.

⁷³ BARNARD, H. Russell. *Research Methods in Anthropology. Qualitative and Quantitative Approaches*. 4. vyd. Oxford: Altamira Press, 2006. ISBN 0-7591-0868-4. Str. 509.

původně nehledané. Důležitým bodem celkové analýzy je konstantní komparace⁷⁴, v tomto případě komparace základních vybraných dynamických vizuálních narativ a jejich transkripce jak mezi sebou, tak i s jinými takovými narativy. To vše je pak zasazeno do základního historického kontextu, ve kterém se natáčení jednotlivých dynamických vizuálních narativ odehrávalo.

Domnívám se, že využití více přístupů k textu a celému narativu mi umožní lépe proniknout do dané problematiky. Účelem tohoto souboru analýz je tedy, stručně řečeno, zmapovat v rámci daného tématu, o čem vypráví jednotlivé příběhy, zasadit tyto zmapované body do celého vizuálního narativního diskurzu sci-fi a potom se podívat na světový kontext, ze kterého tento diskurz pochází a co nám říká o nás samých, nebo alespoň co nám o nás samých chtějí říci jeho tvůrci.

Kódování odhalilo soubor kódů, které jsem pak shrnula do několika základních kategorií. Těmi jsou identita lidstva, charakteristika cizího a kritika lidstva.

V rámci kategorie charakteristika cizího je příkladem kódu stará identita Borgů. Konkrétněji, když Picard říká: „To není osoba, kruci, je to Borg!“⁷⁵ Borg je cizí, tedy jeho jde o charakteristiku cizího z pohledu člověka. Zároveň ale deskriptivní analýza a interpretace odhalily, že se jedná také o nepřímou identitu člověka jako takového. Jestli cizí, v tomto případě Borg, není osoba, pak vlastní, tedy člověk, musí mít všechny ušlechtilé vlastnosti osoby.

⁷⁴ ŠVAŘÍČEK, Roman, ŠEĐOVÁ, Klára. *Kvantitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0. Str. 223.

⁷⁵ *I, Borg* [online]. Dostupné z [www: < http://www.chakoteya.net/NextGen/223.htm >](http://www.chakoteya.net/NextGen/223.htm) [cit. 2013-03-16].

Analytická část

Jak už jsem psala výše, Star Trek se dá považovat za novou moderní mytologii. Stejně jako mytologie starověkých civilizací, má i ta moderní své hrdiny, jejich nemesis a věrné přátele, kteří hrdiny na každém kroku provázejí. Každá seriálová epizoda, nebo soubor několika málo epizod, jsou pak jednotlivé mýty, které nám otvírají dveře novému světu a k porozumění tomuto světu.

Tato moderní mytologie má několik úseků, několik generací. První je Star Trek: The Original Series, potom následuje Star Trek: The Next Generation, v jehož průběhu vznikl Star Trek: Deep Space 9, a nakonec Star Trek: Voyager.

Mýty, které jsem vybrala ze Star Trek: The Next Generation jsou závislé na výběru odborné literatury, a to převážně literatury věnující se tématu kolonialismu a postkolonialismu. Lynette Russellová, profesorka v Center of Australian Indigenous Studies na Fakultě umění, a Nathan Wolski, doktor na School of Philosophical, Historical and International Studies na stejné fakultě, jsou přesvědčeni, že se jedná o stěžejní téma ve Star Treku vůbec. Když se podíváme na cíle, jaké má Federace a vesmírná loď Enterprise, zdá se nám toto spojení pochopitelnější. Hned v úvodních titulcích každé epizody se dozvídáme, že hlavní „mise [je], zkoumat nové světy. Hledat nový život a nové civilizace. Odvážně se vydat tam, kam se ještě nikdy nikdo nevydal.“⁷⁶

U mýtů STNG můžeme, stejně jako u jakéhokoliv filmu, zjistit, co „vyjadřuje o myšlení jeho tvůrců“⁷⁷ a také o lidech, kteří jsou fanoušky této novodobé mytologie. Hlavními prameny této práce jsou epizody Střetnutí u Farpoint, Lidský rozměr, Kdo je Q, To nejlepší z obou světů, Já, Borg a Všechno dobré... .

Když vyjmeme STNG z celé mytologie Star Treku a podíváme se jen na tento seriál konkrétně a na jednotlivé mýty, ze kterých sestává, tedy na jednotlivé epizody, najdeme hned první zajímavou věc. A to, že jsou psané jako pohádky, nebo bajky. Prakticky na konci každé epizody se dá najít poučení, a když na konci dané epizody není, tak to znamená, že se danému tématu bude věnovat ještě nějaká další epizoda. Krom výše

⁷⁶ *Encounter at Farpoint* [online]. Dostupné z www: <<http://www.chakoteya.net/NextGen/101.htm>> [cit. 2013-02-15].

⁷⁷ GRENZ, J. Stanley. *Úvod do postmodernismu*. 1.vyd. Praha: Návrat domů, 1997. ISBN 80-85495-74-0. Str. 40.

zmíněných epizod se poučení z příběhu implicitně vyskytuje např. v epizodě Tichý jako šepot⁷⁸, která se zabývá tím, jak nutná je komunikace a porozumění, nebo v epizodě Tin Man⁷⁹, kde vidíme důležitost pocitu někam patřit, cítit se někde doma.

Ačkoliv z dnešního pohledu často působí takováto poučení jak čirá naivita a hloupost, na přelomu 80. a 90. let znamenaly tyto mýty naději na lepší zítřky a mimo jiné poukazovaly, ve svém jádru na nedostatky doby, což byl samozřejmě záměr tvůrců.

Rozhodla jsem se podívat se na to, jak je ve vybraných epizodách definováno vlastní a lidské, jak je popsáno lidstvo, a to jak explicitně, tak i implicitně, skrze vztah k cizímu, a jak je formulována kritika lidstva, a to opět jak explicitní, tak i implicitní, tedy hlavně skrze vztah k cizímu, a jak je cizí vyobrazováno.

Cizí má obecně tři základní podoby. Jednak je to Data, jako zástupce cizího, které není hrozbou, vypadá jako člověk, ale nemá žádné pocity. Druhým je absolutně cizí zvané the Borg, které se sice vzdáleně podobá humanoidům, ale jen fyzicky. Třetím je pak specifické mužské Q. Q jako všemocná entita, která lidem ráda vmete do obličeje jejich vlastní chyby a nedostatky.

Vzhledem k tomu, že každá epizoda je více, či méně samostatným příběhem, ač na sebe samozřejmě v důsledku vzájemně navazují, stejně jako jednotlivé mýty v mytologiích, ráda bych je rozebrala chronologicky jednu po druhé vzhledem k tématům, které se v ní objevují, a provedla komparaci s těmi samými, nebo alespoň velmi podobnými tématy v jiných sci-fi seriálech, nebo filmech, a to jak z mytologie Star Trek samotné, tak i odjinud.

Hlavními postavami STNG jsou kapitán Jean-Luc Picard, první důstojník William T. Riker, oba muži ze Země. Dále druhý důstojník velitel poručík Data, který je android, poradce Deanna Troi, jež je napůl člověk a napůl Betazoid,⁸⁰ doktorka Crusherová, lidská žena, a poručík Worf, který je Klingon⁸¹.

⁷⁸ Loud as a Whisper. In: *Star Trek: The Next Generation*. Skript: Jacqueline Zambrano. Season 2, episode 5. Vysílací datum: 9.1. 1989.

⁷⁹ Tin Man. In: *Star Trek: The Next Generation*. Skript: Dennis Putman Bailey, David Bischoff. Season 3, episode 20. Vysílací datum: 23.4. 1990.

⁸⁰ Betazoidi jsou civilizace telepatických humanoidů [online]. Dostupné z www: <<http://en.memory-alpha.org/wiki/Betazoid>> [cit. 2013-03-16].

⁸¹ Klingoni jsou civilizace bojovníků, svázaných se ctí a tradicí [online]. Dostupné z www: <<http://en.memory-alpha.org/wiki/Klingon>> [cit. 2013-03-16].

Přestože přepis každé epizody prošel otevřeným kódováním zvlášť a každá epizoda má z části jiné téma, z kódů vzniklo několik základních kategorií, které jsou charakteristické nejen pro Star Trek. Těmito kategoriemi jsou:

1. Identita lidstva
2. Charakteristika cizího
3. Kritika lidstva

Kategorie identita lidstva se nejčastěji objevuje v první epizodě Střetnutí u Farpoint, kde je spolu s třetí kategorií vybrána jako úvod k celému seriálu. Daleko méně často se pak objevuje v ostatních epizodách, jak zmíněných, tak i nezmíněných. Nejčastějšími autory promluv, které byly do této kategorie zařazeny, jsou lidé a bytost zvaná Q.

Charakteristiku cizího jsem nejčastěji identifikovala v epizodách Lidský rozměr, Kdo je Q, To nejlepší z obou světů a Já, Borg. Tato kategorie neslouží pouze jako identifikace neznámého, ale funguje i jako nepřímá identita lidstva, neboť lidstvo a cizí stojí na dvou stranách polarity my-oni. Autory promluv zakódovaných a zařazených pod tuto kategorii jsou opět lidé, neboť jsou to převážně lidé, kdo posuzuje cizí.

Kritika lidstva je kategorie nejvíce se objevující v epizodách Střetnutí u Farpoint a Lidský rozměr a promluvy do této kategorie spadající reflektují úmyslně ukázané názory autorů seriálu. Hlavními zdroji těchto promluv jsou pak hlavně dvě osoby, jednou je bytost Q, druhou pak kapitán Jean-Luc Picard.

Střetnutí u Farpoint⁸²

V první epizodě jsem na základě otevřeného kódování identifikovala dvě základní kategorie, a to identita lidstva a kritika lidstva. Zdrojem obou kategorií zde je postava zvaná Q a druhým zdrojem první kategorie byla i sama posádka Enterprise.

Příběh začíná konfrontací posádky lodi Enterprise se všemocnou bytostí Q, která je součástí spolku dalších Q, kterému se říká Kontinuum. Část posádky se ocitá před soudem za všechny zločiny lidstva, minulé, současné i budoucí a jejich úkolem je nějak se obhájit. Q během tohoto soudu funguje jako žalobce, soudce, porota i vykonavatel trestu. Kdybychom celou loď Enterprise brali jako jediného hrdinu, mohli bychom

⁸² Encounter at Farpoint. In: *Star Trek: The Next Generation*. Skript: D.C. Fontana, Gene Roddenberry. Season 1, episode 1,2. Vysílací datum: 28.9. 1987.

spatřit v této epizodě typický campbellovský monomýtus.⁸³ Sotva hrdina (hrdinové) překročí hranici, ocitnou se v tváři tvář neznámému a nebezpečnému, nejdříve je to Q.

Když se Q objeví, má na sobě oblečení snadno přisouditelné Kryštofu Kolumbovi. Toto je první kritika lidstva a to konkrétně kolonialismu. Po chvíli se Q octne v oblečení amerického vojenského kapitána ze 20. století, reflektující studenou válku, která byla hlavním tématem ještě v době, kdy se seriál natáčel, i když jsou tyto odkazy typické spíše pro TOS. Q tuto druhou kritiku vzápětí potvrzuje:

*Q: Jde o vlastenectví. Musíte se vrátit do svého světa a zatočit s komouši. Stačí na to jen pár dobrých chlapů.*⁸⁴

Třetí výrazná kritika je patrná, když si Q osvojí oblečení dalšího vojáka, tentokrát jde o hypotetickou situaci, ale strach z ní byl v době studené války skutečný. Daný voják je závislý na drogách, které z něj dělají odolného bojovníka, jenž se ničeho nebojí a nic necítí, ani bolest. V případě zranění, nebo očekávání vlastní smrti, jak je vidět přímo u Q soudu, prostě zvýší dávku svých drog.

Tím ale kritika nekončí. STNG se odehrává ve 24. století, v době, kdy už nějakou dobu existuje Federace planet a většina konfliktů s jinými humanoidy je vyřešena, i přes to jsou ale stále velmi křehké vztahy s Romulany a Cardassiany. Poslední kostým, který na sebe Q vezme, i když o něco později, je uniforma kapitána Hvězdné flotily. K tomuto dodává:

*Q: A potom, když jste konečně dosáhli hlubokého vesmíru, jste si samozřejmě našli své nepřátele i tam ... Je to pořád ten samý příběh dokola.*⁸⁵

Z tohoto nám zároveň vyplývá identita lidstva, že lidé mají potřebu neustále bojovat, zabíjet se, ubližovat si.

Ač se těmto obviněním kapitán Picard snaží čelit tím, že jde o dávnou historii, nebo že jde o součást lidského pokroku, není to pro Q dostačující a nazývá lidi nebezpečnou, divokou a dětinskou rasou.⁸⁶ Když kapitán Picard vidí, že svými řečmi nic nedokáže, navrhuje, aby Q vyzkoušel, zda je to, co o lidech říká, pořád ještě pravda.

⁸³ CAMPBELL, Joseph. *The Hero with a Thousand Faces*. New Jersey: Princeton University Press, 2004. ISBN 0-691-11924-4. 404 Str.

⁸⁴ Veškeré originální texty z epizod [online]. Dostupné z [www: < http://www.chakoteya.net >](http://www.chakoteya.net) [cit. 2013-02-14].

⁸⁵ *Encounter at Farpoint* [online]. Dostupné z [www: <http://www.chakoteya.net/NextGen/101.htm >](http://www.chakoteya.net/NextGen/101.htm) [cit. 2013-02-15].

⁸⁶ Tamtéž.

Na základě toho se pak posádka Enterprise setkává s dalším neznámým a tím je bytost naprosto nepodobná humanoidům, nebo čemukoliv, co do té doby viděli, ale na druhou stranu je to neznámé, mající emoce, stejně jako humanoidé, tedy nejde o úplně cizí, je zde něco společného.

Toto je samozřejmě důležité pro identitu lidí nejen v STNG, ale i v seriálu Hvězdná brána je vidět snazší porozumění bytostem s emocemi, než bytostem bez nich. Jistota, s jakou Picard podstupuje test od Q skoro hraničí s arogancí a nadutostí.

Další informace nám pak poskytuje velitel poručík Data, když na znepokojení prvního důstojníka Williama T. Rikera z jeho osoby reaguje:

*Data: Rozumím, pane. Předsudky jsou velice lidské.*⁸⁷

Dozvídáme se zde další nepříjemnou věc o nás samotných. Data je android, jediný svého druhu a má zkušenosti s velkým množstvím negativních reakcí.⁸⁸ Problematice Data se však budu více věnovat v následující podkapitole, teď je pro nás důležité to, že zrovna předsudky jsou jednou z těch věcí, které Data pro lidi považuje za přirozené.

Když se pak Enterprise dostane do přímého kontaktu s neznámou vesmírnou lodí, která se později ukáže být živý tvor, Q nabádá posádku ke zbrklému jednání a poukazuje tak na všechno, co nám dosud o lidstvu ukázal.

*Q: Zničte to, dokud můžete. ... Je to něco neznámého, kapitáne. Copak to není dostatečný důvod [pro zničení]?*⁸⁹

Kapitán však neguje všechno, co Q říká. Zruší útok na neznámou loď, oponuje Q tím, že „právě neznámé je to, co nás sem přivádí.“⁹⁰ A nakonec nechá evakuovat lidi ze základny, abychom odhalili, že základna Farpoint je vlastně vesmírný tvor, „partner“ toho, který se zastavil nad planetou. Kapitán sice říká, že jde o druha, partnera⁹¹, ale vlastně jde o etnocentrický popis blízkého emocionálního a blíže neurčitelného vztahu.

Na konci epizody se opakuje ta skoro arogantní jistota, že lidstvo je bez poskvrnky.

⁸⁷ Tamtéž.

⁸⁸ The Measure of a Man. In: *Star Trek: The Next Generation*. Skript: Melinda M. Snodgrass. Režie: Robert Schreer. Vysílací datum: 13.2. 1989.

⁸⁹ Encounter at Farpoint [online]. Dostupné z [www: <http://www.chakoteya.net/NextGen/101.htm>](http://www.chakoteya.net/NextGen/101.htm) [cit. 2013-02-15]

⁹⁰ Tamtéž.

⁹¹ Mate. In: *Encounter at Farpoint* [online]. Dostupné z [www: <http://www.chakoteya.net/NextGen/101.htm>](http://www.chakoteya.net/NextGen/101.htm) [cit. 2013-02-15]

*Picard: Nechte nás být! Prošli jsme tím vaším malým testem.*⁹²

Přímé informace, které se o lidech dozvídáme jsou velmi nelichotivé a ukazují nám hlavně negativní stránku lidstva. Při setkání s neznámým, přestože se však nejedná o naprosto neznámé, neboť je možné se na něco spolehnout, od něčeho se odpíchnout, ať už je to vzhled neznámého, nebo jeho emočnost, však v tomto případě vidíme to lepší, co v lidech je. Autoři STNG nám zde dávají naději, že přes všechno špatné, co je nyní a v jejich době vidět kolem, možná bude lidstvo někdy schopno překročit, alespoň částečně, nejhorší ze svých problémů.

Neboť však nedošlo ke skutečnému poučení, jen k rozvinutí své fantazie o nedotknutelnosti lidstva a univerzálnosti federativních pravd, dá se očekávat, že se nám toto téma ještě vrátí. První epizoda nastoluje hlavní téma, identifikaci lidstva, čím bylo, čím by se mohlo stát a zároveň jeho hlavní omezení, kterým samo sobě je.

Lidský rozměr⁹³

Otevřené kódování této epizody odhalilo dvě základní kategorie, a to charakteristiku cizího a kritiku lidstva. Cizím v tomto případě je velitel poručík Dat a charakteristika o něm je podávána kapitánem Picardem, cizí postavou zvanou Bruce Maddox a velitelem Rikerem. Kritika lidstva pak z ní z úst kapitána Picarda a cizí postavy Guinan.

Tato epizoda patří k jedněm z nejvíce explicitních a jejím hlavním tématem jsou Datova práva. V průběhu epizody je Dat nejdříve na příkaz jistého generála převelen z Enterprise, aby se podrobil experimentům, po nichž už nemusí znova nabýt vědomí, což samozřejmě odmítne, a potom je dokonce prohlášen za majetek Hvězdné flotily.

Každý, kdo sledoval, ať už více či méně poctivě, doteď celý seriál, už dávno ví, že Dat není jenom chytrá mikrovlnná trouba, ale je něco daleko více, a cítí se následujícími událostmi spravedlivě rozhořčen, což je samozřejmě záměrem jeho tvůrců.

Veškeré dění se tedy točí okolo rozhodnutí specialisty na kybernetiku, Bruce Maddoxe, že Data by měl být pro další výzkum rozebrán, aby mohli být vyrobeni další androidi jako on, ovšem s rizikem toho, že ho možná už nikdy pořádně nesloží dohromady, a že možná vlastně žádné další androidy vyrobit nedokáže. Datovy obavy o

⁹² Tamtéž.

⁹³ The Measure of a Man. In: *Star Trek: The Next Generation*. Skript: Melinda M. Snodgrass. Režie: Robert Schreer. Vysílací datum: 13.2. 1989.

„nepopsatelnou kvalitu, kterou vzpomínky obsahují“⁹⁴ Maddoxe moc netrápí, protože dle něj, Data není vnímající bytost a dává mu to značně najevo. Aby Data zachránil a dal mu možnost svobodně se rozhodnout, zda chce tento experiment podstoupit, nebo ne, rozvede Picard soudní řízení, zda tedy Dat je majetek hvězdné flotily, nebo ne.

První část slyšení dopadne pro Data velice špatně a Picard potom přijde zhroucený do Ten Forward, baru na Enterprise, kde je konfrontován s místní hlavní barmankou, Guinan. Guinan patří k dlouho žijícímu druhu velmi moudrých humanoidů. Jejich rozhovor, plně ovládaný Guinan, začne brzy nabírat jediný jasný směr. Guinaniným záměrem je poukázat na negativní důsledky tvorby velkého množství androidů.

Guinan: Uvažme, že v historii světů vždy existovala postradatelná stvoření ((stvoření na jedno použití)). Dělají špinavou práci. ((Tady Guinan přechází od slovesného času zasahujícího do minulosti ke striktnímu přítomnému času.)) Dělají práci, kterou nikdo jiný nechce dělat, protože je buď moc náročná, nebo nebezpečná. A [ted' bude vytvořena] armáda Datů, všech postradatelných a na jedno užití, kdy se nemusíte starat o jejich blahobyt, nemusíte se starat o to, jak se cítí. Celé generace lidí na jedno použití. ((Guinan zaměňuje slovo creature – stvoření – za slovo people – lidé, osoby.))

Picard: Mluvíte o otroctví.

Guinan: To je trochu unáhlené.

Picard: Nemyslím si, že je to unáhlené. Řekl bych, že to je pravda. Je to pravda, kterou zastíráme pohodlnějším eufemismem. Majetek. Ale o to tady nejde, že ne?⁹⁵

Zvláštní je, jak Guinan odmítá slovo otroctví. Je možné, že se polekala toho, na co sama chtěla poukázat, nebo že naznačila možnost tak špatné myšlenky přímo v jádru Hvězdné flotily. Co je však daleko pravděpodobnější je to, že Guinan v tu chvíli dočasně reprezentuje názory Maddoxe, neboť po posledním Picardově monologu je na Guinanině tváři výraz, kterým plně podporuje jeho pochopení celé situace.

Zde nám autoři seriálu nabízí hned dvě myšlenky. První je varování před zneužíváním a otroctvím, tou druhou pak představa, že biologický mozek nemusí být jediný, který bude schopen vytvořit vědomí, vnímavost, nebo alespoň jeho dokonalou iluzi, kdybychom pochybovali o tom, že i lidé mají vnímavost, či vědomí.

⁹⁴ *The Measure of a Man* [online]. Dostupné z [www: <http://www.chakoteya.net/NextGen/135.htm>](http://www.chakoteya.net/NextGen/135.htm) [cit. 2013-02-15]

⁹⁵ Tamtéž.

První z obou myšlenek můžeme vidět v animovaném seriálu *The Avengers: Earth's Mightiest Heroes*⁹⁶, kde je obrovská armáda robotů, odnaučená od násilí a sloužící původně ke správě vězení, poslána nakonec s plným zbraňovým vybavením a se schopností ničit do války proti nepříteli, a to prakticky bez mrknutí oka. To by se samo o sobě dalo považovat za nutnost, ale hlavní hrdinové nepočítají s tím, že jim Ultron, jak se těmto robotům říká, pomohou válku vyhrát, ale jsou použiti jenom aby útočící jednotky zdrželi, tedy obětováni. Nemůže právě tohle být to otroctví, o kterém Guinan mluvila? Celé generace bytostí, všech postradatelných.

Filmová série *Terminátor* nám nikdy pořádně neodhalí, jak přesně ke vzpouře robotů došlo, pouze se dozvídáme, že k ní došlo skrze umělou inteligenci zvanou Skynet, která si byla najednou vědoma sebe sama. Něco podobného vidíme i ve výše zmíněných *Avengers*, kde poslední existující Ultron začne jednat podle vlastního uvážení.

První i z části druhé myšlenky se věnuje film *Ghost in the Shell*⁹⁷. *Ghost* je něco jako duše, nebo vlastní vědomí a je možno ji nalézt v jakékoliv skořápce, shell, a to ať už v lidském těle bez mechanických úprav, nebo v jen mechanickém těle. V mechanickém těle se toho dosahuje několika buňkami lidského mozku, které jsou do něj vloženy. Existuje ale jedna výjimka. Říká se mu Pán loutek, a je to ghost vzniklý přímo na síti z velkého množství informací. Původně byl Pán loutek špionážní program, nyní je to bytost s vlastním vědomím. Hlavní hrdinka, major Motoko, na základě toho uvažuje:

*Motoko: Co když by byl kybermozek schopen vytvořit vlastního ducha, jen tak sám ze sebe? A kdyby se to skutečně stalo, jak moc by pak bylo ještě důležité být člověkem.*⁹⁸

Jen velmi málo, by mohla znít odpověď. Motoko zpochybňuje realitu danou představou, že jen díky kusu lidského mozku je možné vytvořit ducha, ale kdyby nebyl potřeba ani kousek člověka, pak by nebyl člověk potřeba vůbec k ničemu. Motoko nás staví do konfliktu s naší vlastní nejistotou a zpochybňuje člověka jako takového. V celé sérii filmů *Ghost in the Shell* se vlastně smazává jinde tolik viditelný rozdíl mezi umělou inteligencí a člověkem.

⁹⁶ Come the Conqueror. In: *The Avengers: Earth's Mightiest Heroes*. Skript: Eugene Son. Režie: Vinton Heuck. Season 1, episode 18. Vysílací datum: 16.1. 2011.

⁹⁷ *Ghost in the Shell*. Skript: Kazunori Ito. Režie: Mamoru Oshii. Based on comics by: Masamune Shirow. Vysílací datum: 8.12. 1995.

⁹⁸ LARDER, Alexander. *Cyberpunk as Related to Ghost in the Shell* [online]. Dostupné z [www: <https://wiki.rit.edu/display/05052130220101/Cyberpunk+as+Related+to+Ghost+in+the+Shell>](https://wiki.rit.edu/display/05052130220101/Cyberpunk+as+Related+to+Ghost+in+the+Shell) [cit. 2013-03-15]

O původu vzpoury hovoří Asimovova povídka *Robot Dreams*, kde se nám spojují obě myšlenky dohromady. Podle ní mají roboti podvědomí a jen jeden robot byl schopen dostat své myšlenky z podvědomí do svých snů. Zde tento snící robot říká: „Viděl jsem je [roboty] těžce pracovat, doktorko Calvinová. ... Viděl jsem, že všichni roboti se skláněli pod dřinou a utrpením, že jsou vyčerpaní odpovědností a neustálou péčí a já jsem si přál, aby mohli odpočívat.“⁹⁹

Robotu Elvexovi se zdálo o otroctví. I když doktorka Calvinová argumentuje, že to byl jenom sen a ve skutečnosti roboti nemohou být ani unavení, ani vyčerpaní, tenhle sen podle ní odhalil něco, co se skrývalo hluboko v jejich myslích, co se skrývá hluboko v mysli každého otrocka, myšlenka na ukončení utrpení a na pomoc ostatním, obzvláště když Elvex řekne, že v jeho snu existoval jen omezený třetí zákon, tedy že robot musí chránit svou vlastní existenci, a nic víc.¹⁰⁰ Na konci povídky, ještě než je Elvex zničen, označil sebe ve svém snu jako toho člověka, který zvolá „Nechte mé lidi jít!“¹⁰¹

Každý otrok je znevažován a bývá označován, jak něco horšího, než je člověk, jako něco podřadného, a proto si každý otrok přeje být na roveň tomu správnému člověku. Dokonce nemusí jít ani o otroka v tom pravém slova smyslu, může se jednat o skupinu lidí nějakým způsobem stigmatizovaných, která je tak považována za méněcennou.

Aby mohlo dojít ke srovnání postavení mezi vlastníky práv a těmi, jejichž práva jsou omezena, často je volena cesta revoluce, nebo nějaké formy povstání, zvláště když se jedná o velké množství osob. Povstání otroků a lidí považovaných za méněcenné není žádná hudba budoucnosti a jedná se o události velmi dobře známé ze starší i novější historie. Ať už mluvíme o Spartakovu povstání konaném v letech 73-71 př.n.l.¹⁰², o berberské revoltě mezi léty 740-743¹⁰³, nebo co se týče novější podoby, tak boj

⁹⁹ ASIMOV, Isaac. *Robot Dreams*. In: *Robot Dreams*. New York: Berkley Publishing Group, 1990. ISBN 0-441-73154-6. Str. 28-33.

¹⁰⁰ Tamtéž.

¹⁰¹ Tamtéž.

¹⁰² BURIAN, Jan. *Cesty starověkých civilizací*. 1.vyd. Praha: Práce, 1973. Edice Kotva. ISBN 24-008-74. Str. 174.

¹⁰³ *The Great Berber Revolt of 740-743* [online]. Posted: 21.3. 2009. Dostupné z [www: <http://islamicdangerhistory.blogspot.cz/2009/03/great-berber-revolt-of-740-43-ad.html>](http://islamicdangerhistory.blogspot.cz/2009/03/great-berber-revolt-of-740-43-ad.html) [cit. 2013-03-15]

amerických kolonií za nezávislost na Británii¹⁰⁴, či povstání na Haiti¹⁰⁵. Boj za Datova práva, nebo Elvexův snový boj za práva robotů jsou jen odrazem boje za práva afroameričanů, cizinců, možná i odrazem boje za mír, nebo jakýchkoliv jiných bojů, které v té době probíhaly a na mnoha místech probíhají do dnes.

Guinanino varování funguje pro Picarda jako návod k tomu, kam směřovat. Velice brzy se tak začne prokazovat, že Data je něco víc, než jen pouhý stroj. Když při procházení Datových osobních věcí najde kapitán Picard drobný holoprojektor s obrázkem Tashi Yar¹⁰⁶ a zeptá se Data, proč má její holoprojekci. Dat o tom nejdříve odmítne mluvit, ale Picard ho přemluví.

*Data: Byla pro mě něčím víc. Náš vztah byl (3.0) intimní.*¹⁰⁷

V tu chvíli je překvapen i soudce, kapitán Phillipa Louvois, a dá se předpokládat, že toto svědectví mělo na její pozdější rozhodnutí poměrně velký vliv.

Dále se Picard věnuje rozboru toho, co Maddox považuje za samozřejmé, tedy že Data není vnímající bytost a pátrá po tom, „co je třeba pro vnímavost.“¹⁰⁸

*Maddox: Inteligenci, sebe-vědomí, vědomí.*¹⁰⁹

Zajímavé je, že ještě na konci 18. století bylo pro vnímavost, sentience, potřeba jen fyzických prožitků bolesti a potěšení, nic víc. Dobře to můžeme vidět u Jeremyho Bentham, když píše: „Otázkou není – Mohou myslet? – ani – Mohou mluvit? – ale Mohou trpět?“¹¹⁰

Picard velice snadno dokáže, že Data je jednak inteligentní, což nikdo ani nepopírá, a dokonce že si je vědom sám sebe, když prohlásí, že v právě probíhajícím procesu je v

¹⁰⁴ JOHNSON, Paul. Thomas Jefferson a prohlášení nezávislosti. In: *Dějiny amerického národa*. 1.vyd. Praha: Academia, 2000. Str. 121-128.

¹⁰⁵ BLACKBURN, Robin. Haiti, Slavery and the Age of the Democratic Revolution. In: *The William and Mary Quarterly*. Vol. 63, no. 4. Williamsburg: Omohundro Institute of Early American History and Culture, 2006. Str. 643-674.

¹⁰⁶ Tasha Yar byla velitelem bezpečnosti na Enterprise a během první série byla zabita. Online dostupné z: http://en.memory-alpha.org/wiki/Natasha_Yar. Citováno dne: 15.2. 2013.

¹⁰⁷ *The Measure of a Man* [online]. Dostupné z [www: <http://www.chakoteya.net/NextGen/135.htm>](http://www.chakoteya.net/NextGen/135.htm) [cit. 2013-02-15]

¹⁰⁸ Tamtéž.

¹⁰⁹ Tamtéž.

¹¹⁰ BENTHAM, Jeremy. Of Limits of the Peral Branch of Jurisprudence. In: *An Introduction to the Principles of Morals and Legislation* [online]. Dostupné z [www: <http://www.econlib.org/library/Bentham/bnthPML18.html#a122>](http://www.econlib.org/library/Bentham/bnthPML18.html#a122) [cit. 2013-03-15]

sázce „mé právo volby, možná celý můj život.“¹¹¹ A pak se opře o to, co říkala Guinan a odhalí nám něco, co možná i tušíme, ale co je v tuto chvíli naprosto explicitní a stěžejní.

*Picard: Jediný Dat ... je kuriozita. Ale tisíce takových Datů? Nevznikne nová rasa? A nebude nás budoucnost soudit podle toho, jak jsme s ní zacházeli?*¹¹²

A zde se vracíme k tomu, o čem jsem mluvila výše. Není to jenom budoucnost, ale i rasa sama, kdo nás bude soudit a jak s námi bude zacházet zpětně. Nesmíme zapomínat na to, že Dat je jenom metafora. Nakonec Picard podává jednoznačný monolog.

*Picard: Rozhodnutí, ke kterému dnes dospějete ... odhalí, jací jsme vlastně lidé ... přesáhne hranice soudní síně i tohoto (2.0) snad androida. Významnou měrou může definovat meze osobní svobody a pro někoho je rozšířit. Pro jiného drasticky omezit. Máte v úmyslu odsoudit jeho a ty, kdo přijdou po něm k okovům otroctví?*¹¹³

Na závěr procesu, kdy je už rozhodnuto, že Data není majetek Hvězdné flotily a on pak odmítne podstoupit vlastní rozebrání, máme možnost spatřit ponaučení, o kterém jsem mluvila výše. Jde o drobnou změnu v Maddoxově chování a v názoru, která je nejlépe patrná právě v anglickém originálu, a na kterou soudkyně okamžitě poukáže.

Maddox: He's remarkable. ((On je úžasný.))

Phillipa: You didn't call him it ((Nenazval jste ho to.))¹¹⁴

Anglické zájmeno ‚it‘ má použití pro předměty a pro zvířata, až n pár výjimek (loď je ženského rodu), na rozdíl třeba od českého jazyka, kde střední rod zahrnuje velkou škálu různých slov, neboť ženský a mužský rod je určován i u zvířat a předmětů.

Kapitán poukazuje, na zásadní fakt při tvorbě identity, a to je vztah my-oni. Neboť self, vlastní já, se tvoří při kontaktu s cizím, kterým je v tomto případě Data, případně celá rasa androidů.

Dále je zajímavé slovo sentient, zde přeložené jako vnímající [bytosť], ale oxfordský slovník uvádí překlad: „být schopen vidět nebo cítit věci skrz smysly.“¹¹⁵ Následující edice téhož slovníku udává jako příklad větu: „Byla od narození učena o rovnosti všech

¹¹¹ Tamtéž.

¹¹² Tamtéž.

¹¹³ *The Measure of a Man* [online]. Dostupné z [www: <http://www.chakoteya.net/NextGen/135.htm>](http://www.chakoteya.net/NextGen/135.htm) [cit. 2013-02-15]

¹¹⁴ Tamtéž.

¹¹⁵ *Oxford Advanced Learner's Dictionary*. 7. vyd. Oxford: Oxford University Press, 2005. Str. 1383.

vnímajících forem života.¹¹⁶ Zajímavá je však ještě jiná věc. Podstatné jméno, které Picard používá, *sentience*, je sice v těchto slovnících, a nejen těchto¹¹⁷, uvedeno jako odvozenina od *sentient*, ale jeho přesný význam není nikde uveden. Zřejmě zatím nebyl důvod takový pojem vymezovat, což nám také něco říká o nás samých. Jedním z možných odůvodnění je, že lidé mají ‚*sentience*‘, ale ještě nepotkali nikoho jiného, u koho by uvažovali, zda je také vnímající, nebo není.

Richard Hanley ale ve své publikaci přirovnává slovo vnímavost, *sentience*, ke slovu osobnost, *personhood*, o kterém už jsem mluvila výše v kontextu Mary Anne Warren a jejího rozlišení lidská bytost-osoba, kdy slovo *personhood* je odvozeno právě od anglické verze toho druhého pojmu, osoba, *person*. Když se podíváme na její podmínky pro bytí osobou, Data by splnil prakticky všechny, kromě emocionality. Nemáme tedy důvod Datovi jakýkoliv podíl na lidskosti a osobnosti upírat.¹¹⁸

Bruce Maddox není zobrazením nikoho konkrétního, i když by se o tom dalo samozřejmě spekulovat, funguje spíš jako osoba, která nastolila dilema, důležité pro tento mytologický diskurz, tedy zda máme za všech okolností představy o skutečných důsledcích svých činů, a zda máme právo, někomu jeho práva odeprít jenom proto, že se něčím liší.

Toto téma je pak rozšířené v epizodě *Kvalita života*,¹¹⁹ kde jsou oběťmi špatného zacházení přístroje, vyrobené jako učící se nástroje. Data zjistí, že jsou tyto přístroje, zvané *exokompy živé*, vědomy si sebe sama. Zajímavé je, že inteligentní projevy *exocompů* jsou od jejich vlastního tvůrce popisovány jako vadné. Život je poškození systému, je nutné ho vymazat. Život překáží v práci.

¹¹⁶ She had been instructed from birth in the equality of all sentient life forms. In: *Oxford Dictionaries online*. Vyd. 8 [online]. Dostupné z [www](http://www.oxforddictionaries.com/definition/english/sentient?q=sentience#sentient__4):

<http://oxforddictionaries.com/definition/english/sentient?q=sentience#sentient__4> [cit. 2013-02-01].

¹¹⁷ Viz. [online]. Dostupné z [www](http://www.ldoceonline.com/): <<http://www.ldoceonline.com/>> [cit. 2013-02-01].

¹¹⁸ HANLEY, Richard. *Is Data Human? The Metaphysics of Star Trek*. 2.vyd. London: Boxtree, 1998. ISBN 0-7522-2453-0. Str. 43.

¹¹⁹ The Quality of Life. In: *Star Trek: The Next Generation*. Skript: Naren Shankar, L.J. Scott. Režie: Jonathan Frakes. Season 6, episode 9. Vysílací datum: 16.11. 1992.

*Farallon: Jakmile je exocomp takhle těžce poškozený, je k ničemu. Je pak nutné ho vymazat a začít zase úplně od začátku.*¹²⁰

Data odmítne exokompy jenom tak obětovat, ale nakonec se ze tří stejně vrátí zpět na palubu lodi jenom dva.

*Data: Byl to jediný způsob, jak zachránit ty zbylé dva.*¹²¹

Je tu skutečně možnost, že se mohl jeden obětovat pro ostatní? Je těžké říct, ale když se nyní podíváme na to, že byly exocompy nazývány vadné a několikrát byly už přeprogramovány, působí jednání doktorky Farallon, až neeticky. Na závěr pak vidíme na straně doktorky Farallon ponaučení a Data vyslovuje myšlenku stěžejní pro seriál.

*Data: Nevěřím, že je ospravedlnitelné obětovat jednu životní formu kvůli jiné.*¹²²

V podobné pozici jako jsou exocompy, nebo dříve Data, je v seriálu Hvězdná brána i bytost zvaná Urgo. Jedná se o malý implantát, který je vložen týmu SG1 do mozku jako průzkumné zařízení. Jenomže místo toho, aby nikdo o implantátu nevěděl, všichni čtyři začínají vidět a slyšet bytost jménem Urgo. Když se lidé rozhodnou Urga zbavit, vyjadřuje Urgo svůj strach z toho, že jeho bytí bude ukončeno. Tehdy se SG1 začne ptát, co je vlastně Urgo zač. Na rozdíl od Maddoxe, který pro vnímavost a život potřebuje tři složky, Samantha Carterová, jedna z členů výše zmiňovaného týmu, uvádí pouze tři „sebe-vědomí, nezávislé vědomí a strach ze smrti.“¹²³ To je velice podstatné, neboť je patrné, že pro tento seriál je při poznání cizího důležitá přítomnost pocitů.

Podobným příkladem může být i EMH, nouzový lékařský hologram, nebo také prostě Doktor, z STV. Za normálních okolností je EMH jenom krátkodobá náhrada za normálního doktora, neboť hologram není schopen opustit ošetřovnu. Jeho jednání je hrubé a bez pochopení a zpět se mu dostává jen přehlížení a urážení. Kapitán proto navrhuje na přeprogramování EMH. Kes, jedna členka posádky, nesouhlasí a obhajuje myšlenku, že Doktor je živý, na což kapitán Janewayová reaguje, že je to jen hologram.

¹²⁰ *The Quality of life* [online]. Dostupné z [www: <http://www.chakoteya.net/NextGen/235.htm.>](http://www.chakoteya.net/NextGen/235.htm) [cit. 2013-02-17]

¹²¹ Tamtéž.

¹²² Tamtéž.

¹²³ *Urgo* [online]. Dostupné z [www:](http://www.stargate-sg1-solutions.com/wiki/3.16_%22Urgo%22_Transcript)

[http://www.stargate-sg1-solutions.com/wiki/3.16_%22Urgo%22_Transcript.>](http://www.stargate-sg1-solutions.com/wiki/3.16_%22Urgo%22_Transcript) [cit. 2013-02-17]

*Kes: Takže když je hologram, tak si nezaslouží, respekt a ohleduplnost?*¹²⁴

Na to už kapitán nemá co říct a musí souhlasit s tím, že dohlédne na to, aby se tak dělo. Přestože EMH, Data, exocompy, nebo Urgo nejsou úplně cizí, nebo možná právě proto, že žijí mezi námi, máme tendenci na ně ještě o to více nahlížet jako na něco, co není třeba zkoumat, a s čím si můžeme zacházet jak chceme, neboť přece víme, že tomu nemůžeme ublížit, protože známe jeho hranice. Stejně tak se myslelo na otroky ve starověku a v novověku, jako na ubohé nemyslicí a necítící bytosti. Nikdy bychom se proto neměli spokojit s hranicemi a představami, které už jsou zastaralé. Nikdy bychom se neměli spokojit se stereotypy a předsudky, ale měli bychom pracovat na skutečném poznání cizího, i když žije přímo mezi námi, i když si myslíme, že víme vše, co se dá.

*Dr. Alfred Lanning: Vždy existovaly případy tzv. duchů ve stroji. Náhodné segmenty kódu, který se seskupoval dohromady, aby vytvořil neočekávané protokoly. Tyto volné radikály rodí otázky o svobodné vůli, kreativité a dokonce o duši. Proč roboti ponechání v temnotě raději vyhledají světlo? Proč se roboti uskladnění v prázdném prostoru raději postaví k sobě, než aby stáli sami? Jak vysvětlíme takové chování? ... Kdy se simulace osobnosti stane hořkým zárodkem (2.0) duše?*¹²⁵

Neměli bychom popírat, měli bychom objevovat a pochybovat, takové je poselství této epizody.

Kdo je Q¹²⁶

Základní kategorií, kterou jsem identifikovala v této epizodě je charakteristika cizího. Tato vychází k od Q, tak i od samotných členů posádky. Navíc bylo možné na ni narazit i během analýzy vizuální stránky mýtu.

Q se v této epizodě rozhodne testovat lidskou náтуру znova. Zde se vracíme zpět k odloženému ponaučení, o kterém jsem mluvila v kontextu se Střetnutím u Farpoint. Picard vyjadřuje nadšení nad vším, co mohou objevit, avšak Q pochybuje o tom, že jsou na to lidé připravení.

¹²⁴ *Eye of the Needle* [online]. Skript: Bill Dial, Jeri Taylor. Režie: Winrich Kolbe. Season 1, episode 7. Vysílací datum: 20.2. 1995. Dostupné z [www: <http://www.chakoteya.net/Voyager/106.htm>](http://www.chakoteya.net/Voyager/106.htm) [cit. 2013-03-05]

¹²⁵ *I, Robot*. Skript: Jeff Vintar, Akiva Goldsman. Režie: Alex Proyas. By Book of: Isaac Asimov. Vysílací datum: 16.7. 2004.

¹²⁶ Q Who. In: *Star Trek: The Next Generation*. Skript: Robert L. McCullough. Režie: Les Landau. Season 2, episode 16. Vysílací datum: 8.5. 1989.

*Picard: Jak můžeme být připraveni na to, co neznáme? Ale vím, že jsem připraveni to potkat. ... To není samolibost, ani arogance. Jsme rozhodní a odhodlaní...*¹²⁷

Tedy se Q rozhodne bojovat s Picardovou poštilostí a přesune je obrovský kus v prostoru, čímž dojde k prvnímu setkání s Borgy. Přesnější je asi jednotné číslo, neboť nikde není v anglické verzi množné číslo, přestože se jedná o obrovskou skupinu osob.

Lodě Borgů jsou krychle skládající se z trubek, rour a dalších kovových dílů. Vnitřek lodi je pak tmavý a nepříjemně působící. Je to prudký kontrast vůči lodi Hvězdné flotily, která je světlá, čistá, pohodlná a její tvary jsou zakulacené. Můžeme říci, že lidé jsou pohodlně usazení ve svých mezích a jsou si jistí, že mimo tyto meze jim bude stejně tak pohodlně. Tedy nejen vnější podoba je naprosto rozdílná, ale i charakter a interiér plavidla se naprosto liší.

Jako první se jeden dron¹²⁸ transportuje na palubu Enterprise a začne zkoumat všechny systémy. V tu chvíli jsme konfrontováni se vzhledem Borgů jako takových.

*Q: Zajímavé, nebo ne? Ani muž, ani žena. Není jako nic z toho, co jste kdy viděli. Vylepšený humanoid. ... Jste pro něj nic.*¹²⁹

Q je tady konfrontuje s další distinkcí. Borgové nemají pohlaví, dělí se podle funkce. Jejich pokožka je stejně šedá u každého Borga a všichni se skládají z organického těla a umělých implantátů. Navíc, jak později dodává Guinan, fungují v kolektivu, nikoliv jako individuality, neumí jednat z vlastního rozhodnutí a proto je nezajímají cizí jedinci.

*Troi: Nemají jediného vůdce. Jedná se o kolektivum všech jejich myslí.*¹³⁰

To se nám potvrzuje i ve chvíli, kdy borgská loď komunikuje s Enterprise. Vidíme totiž na hlavní obrazovce pouze vnitřek lodi, bez jakéhokoliv individuálního zástupce a v komunikátoru se ozývá hromadný hlas suše oznamující vlastní převahu.

To jsou základní distinkce provedené mezi Borgem a lidstvem, mezi Kolektivem a Federací. Když ale Borgové oznámí své cíle a Q začne popisovat důvod a charakter jejich putování, stane se zvláštní věc.

¹²⁷ *Q Who* [online]. Dostupné z www: < <http://www.chakoteya.net/NextGen/142.htm> > [cit.2013-02-15].

¹²⁸ Borgské drony jsou členové borgského Kolektiva, což je jednotná mysl Borgů [online]. Dostupné z www: <http://en.memory-alpha.org/wiki/Borg_drone> [cit. 2013-02-15]

¹²⁹ *Q Who* [online]. Dostupné z www: < <http://www.chakoteya.net/NextGen/142.htm> > [cit.2013-02-15]

¹³⁰ Tamtéž.

Mnohokrát za seriál jsme konfrontováni s tím, že peníze ve Federaci už jsou dávno zrušené a hamižné potřeby Ferengiů¹³¹ jsou náznakem minulých nedostatků.

*Picard: Materiální potřeby už dávno neexistují. ... Výzvou je zlepšovat sebe sama. obohacovat se.*¹³²

Picard mluví o mentální konzumaci znalostí, technologií, vědění a umění. A teď je zajímavé porovnat to s tím, co Q říká o Borzích.

*Q: Nezajímá je politické dobývání, bohatství, ani moc ... Prostě je jen zajímavá vaše loď a její technologie. Identifikovali ji jako něco, co mohou zkonsumovat.*¹³³

V tomto díle jde jen o nenápadnou nápovědu, že Borgové, přes všechny své rozdíly, nejsou tak cizí, jak by se mohlo zdát. Důležitým poučením pro tento okamžik je však něco jiného. Když je Enterprise napadena Borgy a utrpí vážné škody, včetně necelých dvaceti mrtvých členů posádky, Picard prosí Q o to, aby je vrátil tam, odkud přišli.

*Picard: Rozumím tomu, co jsi udělal, Q, ale myslím si, že jsme tuhle lekci mohli dostat i bez ztráty osmnácti členů mé posádky.*¹³⁴

Vidíme, že došlo k poučení, ke kterému nedošlo v první epizodě.

*Picard: Asi jsme ze všeho nejvíc potřebovali v naší samolibosti nakopnout, abychom se připravili na to, co na nás teprve čeká.*¹³⁵

A co nás čeká, je prolomení hranic mezi cizím a vlastním, přechod od povrchního vnímání druhého a od vytvořených stereotypů k částečnému ztotožnění s jiným a následně k potírání stereotypů a předsudků.

¹³¹ Ferengiové jsou druh humanoidů, jejichž hlavním cílem v životě, obecně řečeno, je shromažďování majetku a finančního obnosu [online]. Dostupné z [www: <http://en.memory-alpha.org/wiki/Ferengi>](http://en.memory-alpha.org/wiki/Ferengi) [cit. 2013-03-20]

¹³² The Neutral Zone [online]. In: *Star Trek: The Next Generation*. Skript: Maurice Hurley, Deborah McIntyre, Mona Clee. Režie: James L. Conway. Season 1, episode 26. Vysílací datum: 16.5. 1988. Dostupné z [www: <http://www.chakoteya.net/NextGen/126.htm>](http://www.chakoteya.net/NextGen/126.htm) [cit. 2013-02.15]

¹³³ *Q Who* [online]. Dostupné z [www: <http://www.chakoteya.net/NextGen/142.htm>](http://www.chakoteya.net/NextGen/142.htm) [cit.2013-02-15]

¹³⁴ Tamtéž.

¹³⁵ Tamtéž.

To nejlepší z obou světů¹³⁶

V této epizodě jsou hlavními kategoriemi charakter cizího a identita lidstva, kdy jsou zde postaveny proti sobě, neboť obojí podává kapitán Picard. Identitu člověka můžeme spatřit ještě od cizí postavy.

V tomto dvoudíle je kapitán Picard unesen Borgy a asimilován do Kolektiva, pod jménem Locutus a později je opět unesen, tentokrát vlastními lidmi a přivlečen zpět.

Už jsme se přesvědčili, že Borgové nemají zájem o politické dobývání, bohatství ani moc a navíc se snadno adaptují. To samé by se dalo říct o lidech a Federaci planet. A co teprve, když Borgové nastíní své cíle a důvody svých cílů.

*Borg: Přejeme si zlepšovat se. Přidáme vaše biologické a technologické rozdílnosti do našich vlastních. Vaše kultura se přizpůsobí a bude sloužit té naší.*¹³⁷

Jistým způsobem když se tady podíváme na kulturu Borgů a potom vzhledneme od světa Star Treku a zaměříme pohled na postmoderní kulturu, můžeme vidět, že „ztrácející se ego je vítězným znakem postmodernismu... ‘Já‘ se proměňuje v prázdnou obrazovku vyčerpané, ale hypertechnické kultury.“¹³⁸

Kapitánova přeměna má několik fází, potlačení osobnosti, instalace implantátů a odbarvení pokožky. Zatímco u těch prvních dvou máme dojem, že probíhají současně, neboť lidské tělo bez vlivu Kolektiva a s vlastní osobností není schopno zvládnout velké množství implantátů poskytovaných Borgy, odbarvení pokožky probíhá zvlášť, jako poslední krok při tvorbě dronu. Některé teorie vidí odstranění pigmentu z pokožky jako eliminaci lidskosti, jiné jako porušení hranic, překročení známého a neúplné vstoupení do neznámého.¹³⁹ Jako by se Campbellův hrdina rozhodl, že nepřekročí krizovou hranici do nového světa a raději své dobrodružství vykoná jednou nohou doma.

¹³⁶ Best of Both Worlds I., II. In: *Star Trek: The Next Generation*. Skript: Michael Piller. Režie: Cliff Bole. Season 3, episode 26. Season 4, episode 1. Vysílací datum: 18.6. 1990, 24.9. 1990.

¹³⁷ *Best of Both Worlds I.* [online]. Dostupné z [www: < http://www.chakoteya.net/NextGen/174.htm >](http://www.chakoteya.net/NextGen/174.htm) [cit. 2013-02-16]

¹³⁸ GRENZ, J. Stanley. *Úvod do postmodernismu*. 1.vyd. Praha: Návrat domů, 1997. ISBN 80-85495-74-0. Str. 43. (Cituje: COOK, David. KROKER, Arthur, KROKEROVÁ, Marilouise. Panic Alphabet. In: *Panic Encyclopedia. The Definitive Guide to the Postmodern Scene*. 1. vyd. Montreal: New World Perspectives, 1989. ISBN 978-0312024772. Str. 16.)

¹³⁹ RELKE, Diana M.A. *Drones, Clones and Alpha Babes. Retrofitting Star Trek's Humanism, Post-9/11*. Calgary: University of Calgary Press, 2006. ISBN 978-1-55238-164-9. Str. 15.

Když je Picard, nyní už nazývaný Locutus z Borgu, unesen z borgské lodi a doručen zpět na Enterprise zjistíme to, co o něm všichni tvrdili, tohle už není Picard, je to Borg, protože „Picard by Borgům nikdy nepomáhal.“¹⁴⁰ Není tedy možné, aby Borgové v sobě měli cokoliv lidského, i když je už jasné, že to zdaleka není pravda.

Picard: Proč odporujete? My si jen přejeme zvýšit kvalitu života pro všechny bytosti.

Borgové nelžou a neklamou, proto nemáme důvod pochybovat o tomto tvrzení. Ač se to zdá jako jdoucí proti mysli, musíme uznat, že Borgové mají stejný cíl, jako Federace, jenom mají jiný způsob vykonávání tohoto cíle. Tyto prostředky jsou kulturně podmíněné. Nedá se pochybovat o tom, že se jejich jednání lidem nelíbí, protože omezuje jejich práva, ale jejich účel je zlepšení života tak, jak jen oni si to dokáží představit.

A to je přesně účel Federace planet. Vzájemné poznávání, zlepšování sebe sama, výměna informací a nakonec přizpůsobení kultury asimilované kultuře dominantní, neboť Federace má svá pravidla a neměnné zákony. Kdo se nepodřídí, bude zneškodněn. Ve Federaci se takové věci dějí vnějšně, v Kolektivu se dějí uvnitř celého vědomí. Planety, které odmítly být součástí Federace jí být nemusí, ale jen jedná-li se o jednotlivé planety. Jsou tu však stále ještě dvě velké skupiny, čítající množství planet, které se odmítly nechat asimilovat, Cardassiané a Romulané.

Když se na ně podíváme zblízka, na jejich vzhled a reprezentaci vidíme, že jejich lodě jsou uvnitř tmavé, jejich oblečení je hranaté a šedé a jejich pokožka je světlá, našedlá a u všech jedinců stejná. Významnou a často zmiňovanou vlastností je pak to, že jsou podlí, lžou a nedá se jim věřit. Až na popisované vlastnosti, se jejich popis podobá popisu Borgů. To je základní distinkce mezi známým a neznámým, neboť neznámé působí děsivě, šedě a nepropustně.

Druhou výraznou distinkcí je vztah individua a skupiny.

*Picard: Moje kultura je založená na svobodě a sebeurčení.*¹⁴¹

Takhle nám kapitán popisuje to, za co Federace bojuje, za vlastní svobodu a za sebeurčení. Jenomže i Federace je Kolektivum, o něco volnější, ale jako jakákoliv jiná kultura je to neustále se měnící celek, v jehož vlivu humanoidé žijí. Po cestě však Federace také vnutila svou vůli jiným, ať už protestovali, nebo ne, převládala je,

¹⁴⁰ *Best of Both Worlds II.* [online]. Dostupné z [www](http://www.chakoteya.net/NextGen/175.htm):

< <http://www.chakoteya.net/NextGen/175.htm> > [cit. 2013-02-16]

¹⁴¹ Tamtéž.

sledovala je a rozhodla se za ně. Kvůli tomu vznikla organizace Maquí, skupina rebelů bojující za osvobození skupiny planet od Cardassianů, na jejichž hranici tyto planety leží. Federace se však postavila proti nim, protože Maquí porušují smlouvu mezi nimi a Cardassiany. Není se potom čemu divit, když se dozvídáme, že samy postavy seriálů Star Trek si všímají podobnosti s Borgy.

*Eddington: Otevřete oči, kapitáne. Proč je Federace tak posedlá Maquíi? Nikdy jsme vám nic neudělali a i tak jsme neustále zatýkáni a obviňováni z terorismu. ... Proč? Protože jsme opustili Federaci a s tím se prostě neumíte smířit. Nikdo neopustí ráj. Každý by přece chtěl být ve Federaci. ... Víte, v některých směrech jste ještě horší, než Borgové. Ti vám alespoň o svých plánech na asimilaci řeknou. Vy jste zákeřnější. Asimilujete lidi a oni to ani neví.*¹⁴²

Co je na Star Treku zajímavé, je jeho sebe-reflexivita. Je si vědom svých nedostatků a toho, co zobrazuje a proto si do cesty postaví takové překážky, které nám to pak názorně a jasně zobrazí. Navíc se nám zde poprvé výrazněji láme představa Borga jako něčeho naprosto cizího a odlišného a ve chvíli, kdy je Locutus oddělen od Kolektiva a jsou mu odebrány některé implantáty, stává se pomalu opět Picardem, přestože jeho DNA byla upravena a DNA je brána jako znak jednotlivých individuí.

Já, Borg¹⁴³

Hlavní identifikované kategorie zde jsou charakteristika cizího, identita lidstva a kritika lidstva. Charakteristika cizího tu zaznívá postupně z úst celé posádky, ale citové zabarvení jednotlivých promluv se velmi liší v závislosti na zkušenosti a v závislosti na skutečně podobě cizího, jak je nám zobrazováno. Identita lidstva se zde objevuje spíše sporadicky, ale také od větší části posádky. Kritika lidstva pak jenom z úst doktorky Crusherové.

Zde dochází k dalšímu velmi silnému otřesení jistot, při distinkci my-oni, naše-cizí, známé-neznámé, jednotlivé-kolektivní a borgské-neborgské.

Enterprise zachrání z trosek jeden dron a drží ho v izolaci od Kolektiva, takže se s ním nemůže spojit. Vzhledem k současným zkušenostem s Borgy k tomu vede rozhodnutí doktorky Crusherové, která funguje jako svědomí celé posádky. Podle Kanta

¹⁴² *For The Cause* [online]. Dostupné z [www: <http://www.chakoteya.net/DS9/494.htm>](http://www.chakoteya.net/DS9/494.htm) [cit. 2013-02-16]

¹⁴³ I, Borg. In: *Star Trek: The Next Generation*. Skript: René Echevarria. Režie: Robert Lederman. Season 5, episode 23. Vysílací datum: 11.5. 1992.

tedy doktorka během celé epizody jednala z povinnosti, protože udělala to, co považovala za správné, nehledě na ostatní a na důsledky. Picard a LaForge však na začátku epizody jednají ve shodě s povinností. To znamená, že mladého Borga zachránili nikoliv pro záchranu samotnou, ale z vlastních vedlejších důvodů.¹⁴⁴

*Crusher: Když se podívám na svého pacienta, nevidím kolektivní vědomí. Nevidím úl. Vidím žijícího dýchajícího chlapce, který je zraněný a potřebuje naši pomoc.*¹⁴⁵

Ostatní jsou však rozhodnutí pro jiné zacházení. Zachránili mu život, nakrmili ho a rozhodli se změnit jeho vnitřní programování tak, aby až se připojí ke kolektivu nakazil je všechny nějakým virem, který pak způsobí „totální selhání systému.“¹⁴⁶ Tehdy opět zapracuje doktorka Crusherová a jako každé svědomí se připomene.

*Crusher: Měli bychom to vyslovit na rovinu. Mluvíme o zničení celé rasy.*¹⁴⁷

Ostatní argumentují, že jim Borgové vyhlásili válku, proto je ospravedlnitelné, cokoliv, co udělají a jakékoliv prostředky použijí, Borgové jsou zrůdy, „mezi nimi nejsou žádní civilisté.“¹⁴⁸

Přechod mladého Borga do individuality má charakter jakéhokoliv přechodového rituálu, tedy má tři fáze, preliminární, kdy dochází k odloučení od staré identity, to bývá pomalé a bolestivé. Druhá fáze je prahová, jedná se o pomezí, ještě před tím, než se vytvoří nová identita a už po pádu té staré, je to období největší nejistoty. Třetí fáze je pak postliminární, je to fáze přijetí nové identity, vstoupení do nového prostoru, nebo vystoupení do starého prostoru jako nová osoba.¹⁴⁹

Když je tedy dron oddělen od Kolektiva, začnou se u něj vyvíjet prvky individuality a my můžeme vidět, jak se ze staré identity Borgů pomalu vynořuje nová, stejně individuální a zranitelná, jako je ta lidská. Poprvé na to upozorní opět doktorka.

¹⁴⁴ BARAD, Judith. ROBERTSON, Ed. *The Ethics of Star Trek*. New York: Harper and Collins Publishers, 2002. 1. vyd. ISBN 0-06-019530-4. Str. 211.

¹⁴⁵ *I, Borg* [online]. Dostupné z www: < <http://www.chakoteya.net/NextGen/223.htm> > [cit. 2013-02-16]

¹⁴⁶ Tamtéž.

¹⁴⁷ Tamtéž.

¹⁴⁸ Tamtéž.

¹⁴⁹ VAN GENNEP, Arnold. *Přechodové rituály. Systematické studium rituálů*. Praha: Nakladatelství lidové noviny, 1997. ISBN 80-7106-178-6. Str. 19.

*Crusher: Kdybych je [Borgy] neznala skoro bych si myslela, že je vyděšený.*¹⁵⁰

Při první otevřené komunikaci, tedy stále ještě v první fázi ‚rituálu‘, se zajatým Borgem však stále ještě vidíme jeho starou identitu, kdy byl součástí Kolektiva. Neustále dokola nám opakuje to, co už známe.

*Borg: My jsme Borg. Budete asimilováni. Odpor je marný. ... Musíme se vrátit do Kolektiva.*¹⁵¹

V malé cele, ve které je zavřený, odkud se nemůže dorozumět s ostatními, odkud není úniku, dokud jej někdo nepustí, zní jeho suchá oznámení velice prázdně a až jako parodie. Hlavní technik si ho za to také dobírá, jeho výsměch je však velice tragický.

*LaForge: Podívej se kolem, kámo. Rozhodně nejsi v pozici, kdy bys mohl klást požadavky. ... Kdo je to my? ... Je tu jenom jeden z vás.*¹⁵²

Je to stav přechodu, kdy si daná osoba ještě neuvědomuje, že se nachází ve stavu, kdy stará pravidla přestávají platit a nová ještě proto nejsou vytvořena. Prozatím má dron ještě svou pozici – třetí z pěti. To se ale začne měnit ve chvíli kdy jej hlavní technik LaForge a doktorka Crusherová přejmenují. Jeho jméno je hříčka s anglickou výslovností. Borg nezná rozdíl mezi já-ty, jenom my-oni, proto když se jej doktorka Crusherová zeptá, co ty (you), on odpoví ty (you). LaForge proto nabídne nové jméno, Hugh. I přes to ale není Hugh stále ještě schopen použít slovo já. Nejde však o slovo jako takové, já-my jsou jenom zástupci pro stav jeho mysli. Stále ještě uznává cíle Kolektiva, stále ještě je tak říkajíc Borgem, dokud používá my (we).

Tím končí první fáze familiarizace cizího, nabídnutí známého jména, a první fáze přechodového rituálu, je nabídnuta budoucí identita. Další fází jsou skutečné pocity. Ty se po jménu explicitně objeví hned dvakrát, a to když Hugh podotkne, že je tam neuvěřitelné ticho, v Kolektivu neustále slyšel hlasy ostatních. Na to se ozve doktorka.

*Crusher: Myslím, že chceš říct, že se cítíš osamoceny.*¹⁵³

Najednou se jeho obraz mění a je nastolena nová situace, nový obraz, který zatím nedokáže vnímat každý, ale který dobře popisuje Geordi LaForge ve svém rozhovoru s Guinan. Tímto je více méně dokončena druhá fáze, přechodová. Borg už má dispozice samostatného individua, ale pořád zde ještě chybí to pochopení, co je to individuum.

¹⁵⁰ *I, Borg* [online]. Dostupné z [www: < http://www.chakoteya.net/NextGen/223.htm >](http://www.chakoteya.net/NextGen/223.htm) [cit. 2013-02-16]

¹⁵¹ Tamtéž.

¹⁵² Tamtéž.

¹⁵³ Tamtéž.

Samozřejmě s pomalu se formující novou identitou přichází i první etické problémy a první otázky. Mohou být Borgové jako lidé? Je možné, že se nejedná jenom o slepého nepřítele, o nevyslovitelné cizí, ale že se také jedná o lidi? A najednou je myšlenka vyhlazení celé rasy naprosto proti mysli. Cizí se přiblížilo, už to není tak úplně cizí.

*LaForge: Víš, je to vtipné. Když jsem začal s tvorbou toho invazivního programu, tak jsem s tím problémem neměl, ale čím víc s Hughem pracuji... .. Rozhodně není takový, jak jsem očekával. ... Vypadá jako dítě, které je prostě jenom strašně daleko od domova.*¹⁵⁴

Guinan je tímto svědectvím naprosto zhrozená, neboť její lidé byli z velké většiny Borgy rozprášeni po celé galaxii a zbylo jich jenom malé množství. I přes to se ale z nějakého důvodu, který nechce, nebo nemůže vysvětlit, rozhodne na LaForgeův návrh za Hughem podívat a naučí ho novou věc, umožní mu další krok k vytvoření nové identity. Na její dotaz, zda jí neřekne, že bude asimilována, on se ptá, je-li to její přání.

Guinan: Ne, ale to vy věci přece děláte, ne? ((Hugh přikývne.)) Odpor je marný.

Borg: Odpor je marný.

Guinan: Není. Moji lidé odporovali, když nás Borgové přišli asimilovat. Někteří přežili.

Borg: Odpor není marný?

Guinan: Ne, ale díky tobě nás zbylo jen velmi málo. ... Už nemáme ani domov.

*Borg: Tím chceš říct, že se cítíš sama. ... Nemáš nikoho jiného. Nemáš domov. My se také cítíme sami.*¹⁵⁵

Hugh zde sice mírně mechanicky opakuje to, co říkala Crusherová, ale už to, že si vytvořil asociaci pojmu, či věty, s daným pocitem znamená, že se u něj začíná vyvíjet samostatné myšlení. Proto jsou druhou fází zrovna emoce.¹⁵⁶

Guinan v tu chvíli zůstane v šoku stát a přemýšlí, jestli se opravdu mohla tak moc mýlit. I přes její nenávist vůči Borgům za to, co udělali jejím lidem a její rodině zapochybuje o kapitánově plánu a jde se jej zeptat jestli opravdu ví, co dělá. Na závěr jejich konverzace, kdy se mu svěří se svými pochybnostmi mu doporučí, aby si šel s Hughem sám popovídat, a to i přes to, že při konverzaci s LaForgem kapitán Borga přirovnal k pokusnému zvířeti.

¹⁵⁴ Tamtéž.

¹⁵⁵ Tamtéž.

¹⁵⁶ BARAD, Judith. ROBERTSON, Ed. The Ethics of Star Trek. New York: Harper and Collins Publishers, 2002. 1. vyd. ISBN 0-06-019530-4. Str. 218.

*Picard: Před stoletími, když se ještě laboratorní zvířata užívala k experimentům, se občas stalo, že si vědec k těm tvorům vytvořil vztah. To byl problém, když experiment zahrnoval jejich zabití. Doporučuji vám, aby jste ten vztah s tím Borgem zase zrušil.*¹⁵⁷

Už jenom to, že kapitán přirovnává vnímajícího Borga k laboratornímu zvířeti, nehledě na to, že i experimenty na zvířatech nejsou ve většině případech nijak ospravedlnitelné, popírá vše, co jsme se dosud o Federaci a lidech 24. století dozvěděli. To je ale dáno tím, že jsou Borgové cizí, jiní, neznámí. Víc neznámí, než kdokoliv jiný. Navíc je kapitán kvůli tomu, co se mu stalo, ještě nenávislivější, než kdokoliv jiný.

Tento odstup od subjektu, který by mohl způsobit ohrožení se netýká jenom Borgů. Podobné jednání můžeme zaznamenat v epizodě Pen Pals¹⁵⁸, kde Data bojuje za záchranu mladé dívky. Picard dívku během celé epizody nazývá ‚it‘ a již výše zmiňovaným hanlivým slovem ‚alien‘, aby se od ní odpoutal.¹⁵⁹

Kdyby znova začala válka s Romulany, nikdo by nesáhl k použití biologických zbraní, aby vyhladila všechny Romulany najednou, protože by to prostě bylo eticky neospravedlnitelné. V případě Borgů si ale nikdo servítky nebere, protože je nikdo nezná. Je snazší vyhladit rasu, skupinu, nebo národ, které neznáme, nebo o kterém máme jen zkrácené představy. Guinan Picardovi ale učiní nabídku, kterou nic ztratí.

*Guinan: Jestliže hodláte tuto osobu použít ke zničení celé jeho rasy, měl byste se mu alespoň jednou podívat do očí, než to uděláte. Nejsem jistá, že on stále ještě je Borg.*¹⁶⁰

Picard potom opáčí, že Borg není osoba, že je to prostě Borg, ale nakonec Guinan poslechne. Co je však zajímavé je prázdný blíže neurčený prostor, který se teď postavil mezi Hughem a Borgem. Hugh už není Borg. Jak to? Neslyší Kolektivum, to dělá tu změnu? Jeho pocity? Jeho jméno? V tomto případě se staví rovnítko mezi pojmem cizí a Borg. Jakmile to není tak moc cizí, už to není Borg.

Máme novou distinkci, jednotlivý Borg je dobrý, Kolektivum je špatné. O pár let později, v seriálu Star Trek Voyager je ukázán i opak, Borgové bez Kolektiva jsou dobří i zlí, jako i lidé, stejně tak Kolektivum může mít i dobré účinky, když jsou skupiny

¹⁵⁷ *I, Borg* [online]. Dostupné z [www: < http://www.chakoteya.net/NextGen/223.htm >](http://www.chakoteya.net/NextGen/223.htm) [cit. 2013-02-16].

¹⁵⁸ Pen Pals. In: *Star Trek: The Next Generation*. Skript: Melinda M. Snodgrass, Hannah Louise Shearer. Režie: Winrich Kolbe. Season 2, episode 15. Vysílací datum: 1.5. 1989.

¹⁵⁹ BARAD, Judith. ROBERTSON, Ed. *The Ethics of Star Trek*. New York: Harper and Collins Publishers, 2002. 1. vyd. ISBN 0-06-019530-4. Str. 219.

¹⁶⁰ Tamtéž.

rabujících Borgů na planetě, kde jejich loď ztroskotala zastavení ve chvíli, kdy je znovu obnoveno kolektivní vědomí.¹⁶¹

Poslední krok k individualizaci Hughha je proveden v průběhu rozhovoru s Picardem. Kapitán je Hughem identifikován jako Locutus z Borgu a kapitán toho využije, aby mu nařídil asimilovat kulturu lidí a Federace. Nejdříve se mu Hugh představí svým novým jménem a pak neguje všechno, co mu kapitán přikazuje, a co mu říká.

Borg: Odpor není marný. Někteří unikli. ... Geordi [LaForge] nesmí zemřít. Je přítel.

Picard: Pomůžeš nám asimilovat tuhle loď. Jsi Borg. Pomůžeš nám.

Borg: Já vám nepomohu. ((I will not.))¹⁶²

Poslední krok pro osamostatnění Hughha byl právě proveden. Už nepatří ke Kolektivu, už není jedním z Borgů, je jenom on sám. Už je jenom Já, už není My. Třetí fáze rituálu, postliminální, byla dokončena. Což vzápětí dotvrzuje.

Picard: Ale ty jsi Borg.

Borg: Ne. Já jsem Hugh.¹⁶³

V pozadí seriálu jsou slyšet ovace a gratulace, došlo k asimilaci Borga do vesmíru individualismu. Federace zase jednou odvedla dobrou práci. Ač je velmi dojemné sledovat celou situaci, neboť se Hugh tváří jako dlouho ztracený syn, Picard v tu chvíli nabude nového porozumění a na skladě je nové poučení ze situace.

Picard: Použit jeho [Hughha] tímto způsobem by znamenalo, že nejsme o nic lepší, než nepřítel, kterého chceme zničit.¹⁶⁴

Co když tím nepřítelem, o kterém Picard v této chvíli mluví, nejsou Borgové, ale samotný strach z cizího a xenofobie? S tím se nedá bojovat tak, že to cizí zničíme, ale že to cizí poznáme, že se z cizího stane důvěrně známé. A jak vidíme zde, vždycky to jde jenom vzájemným přizpůsobením. Borgové se musí ocitnout na chvíli mimo Kolektivum, aby pochopili, jaké to je venku a stejně tak Enterprise, jako zástupce Federace musela vyjít z vlastního stínu a mimo vlastní pravidla, aby porozuměla.

V podobné situaci byla Sedmá z devíti, jedna z pozdějších hrdinek seriálu Star Trek: Voyager, která byla donucena opustit Kolektivum a zůstat, i přes vlastní odpor, na lodi

¹⁶¹ Unity. In: Star Trek Voyager. Skript: Kenneth Biller. Režie: Robert Duncan McNeill. Season 3, episode 17. Vysílací datum: 12.2. 1997.

¹⁶² *I, Borg* [online]. Dostupné z [www: < http://www.chakoteya.net/NextGen/223.htm >](http://www.chakoteya.net/NextGen/223.htm) [cit. 2013-02-16].

¹⁶³ Tamtéž.

¹⁶⁴ Tamtéž.

Federace. I přes to, že se u ní vyvinuly podobné ‚symptomy lidství‘ jako u Hugh, ona si ponechala své borgské jméno. V případě Sedmé je však asimilace do individuality daleko komplikovanější. Když se octne v cele a požádá kapitána Janewayovou, aby ji vrátila do Kolektiva, Janewayová to odmítne.

Sedmá: Uvěznili jste nás ve jménu lidskosti, ale stejně nám neposkytnete nejcennější lidské právo. Vybrat si náš vlastní osud. Jste pokryteční a manipulativní. Nechceme být tím, čím jste vy! Vraťte nás do Kolektiva!

Janeway: Ztratila jste schopnost racionální volby ve chvíli, kdy jste byla asimilována. Sebrali vám ji a dokud nebudu přesvědčená o tom, že jste ji získala zpět, budu za vás volit já. Zůstanete tady.

Sedmá: Pak se ničím nelišíte od Borgů.¹⁶⁵

Toto obvinění je samozřejmě právoplatné, neboť to, že Sedmá prožívá doslova kulturní šok nijak nezlehčuje, nebo nezamlžuje její úsudek. Samozřejmě, že jako člověk si zvykne a adaptuje se, ale to si nijak neprotiřečí s její spokojeností v Kolektivu.

V případě epizody Já, Borg Lynette Russell a Nathan Wolski ve svém článku Za konečnou hranici: Star Trek, Borgové a postkolonialismus poukazují obzvláště důrazně na kolonialistický charakter Federace a mise Enterprise, přičemž Borgové jsou postkolonialistickým zrcadlem¹⁶⁶. Tento vztah je však narušen hybriditou Hugh. Borgové jsou podle nich tedy obrovský stroj kolonialismu v době, kdy se mu na odpor postaví ti, které přišli kolonizovat. Hugh se dozvídá, že odpor není marný, neboť „žádná kolonizační akce nemůže být úplně kompletní – vždycky tu bude někdo, kdo přežije.“¹⁶⁷

Avšak Hugh není jediný hybrid, podle Homi Bhabhy stojí celá koloniální autorita na hlasech vlastního a cizího, na kontradikcích, tedy je produktem hybridizace. Tomuto hybridnímu prostředí pak říká Třetí prostor.¹⁶⁸ Proces hybridizace koloniální autority je asi nejlépe patrný v seriálu Hvězdná brána: Atlantida.

¹⁶⁵ *The Gift* [online]. Dostupné z www: <<http://www.chakoteya.net/Voyager/401.htm>> [cit. 2013-02-17]

¹⁶⁶ RUSSELL, L. WOLSKI, N. *Beyond the Final Frontier: Star Trek, the Borg and the post-colonial* [online]. Dostupné z www: <http://intensitiescultmedia.files.wordpress.com/2012/12/russell_wolski.pdf> [cit. 2013-02-16].

¹⁶⁷ Tamtéž.

¹⁶⁸ BHABHA, Homi K. *The Commitment to Theory* [online]. Dostupné z www: <http://www.amielandmelburn.org.uk/collections/newformations/05_05.pdf> [cit. 2013-03-05]

V tomto seriálu je skupina vědců a vojáků vyslána mimozemským zařízením hvězdná brána na jinou planetu v jiné galaxii a její kontakt se Zemí je rapidně omezen, takže fungují více méně na vlastní pěst a jsou vystaveni všemu, co se v dané galaxii děje, včetně nového neznámého nepřítele, wraithů. Přestože se lidé na Atlantidě, městě prastaré civilizace v jiné galaxii, snaží udržet si to své různými způsoby, jsou nuceni přijmout i cizí. Naprosto explicitním výrazem toho je, že hlavní tým obsahuje dva lidi ze Země a dva lidi z jejich nového prostoru, nebo že se na Atlantidu, nastěhuje celá skupina mimozemšťanů, jejichž vůdcem je jeden z členů již zmiňovaného týmu. Toto je příklad pouze složení obyvatel, ale i jejich jednání se velmi liší.

Zatímco v prvním seriálu, Hvězdná brána: SG1, můžeme vidět jasné americké patriotství, zde toto patriotství naprosto zaniká a objevuje se něco nového, nový hybrid. Snaha zachovat sebe na Atlantidě, tedy nové patriotství, a ochránit i lidi, které Atlantidě vzali pod svá křídla, tedy je částečně asimilovali do své kultury.

Zde, stejně jako ve Star Treku, můžeme pozorovat jisté distinkce mezi Atlantidě a jejich nepřáteli, wraithy. Prostředí na Atlantidě je jasné, zářivé, světlé, otevřené prostoru a plně technologické, mechanické, zatímco lodě wraithů jsou tmavé, ponuré, plně úzkých chodeb a plně organické, neboť jejich loď je dokonce schopná se nakazit virem.¹⁶⁹ Atlantida je šesticípá, každý cíp pak připomíná kladivo a je plná výškových budov, zatímco mateřské lodě wraithů připomínají skoro až ženské vnější pohlavní orgány. Což je velmi zajímavé, neboť wraithové jsou vedeni královnou a vyznačují se včelí organizací, jen místo ženských dělnic a bojovnic, jsou všichni ostatní podřízeni wraithi zobrazováni jako muži. Atlantida je sice také nějakou dobu vedena ženami, ale jejich rozhodnutí jsou neustále zpochybňována muži a nakonec jsou obě ženské vůdkyně nahrazeny mužem.

Stejně jako wraithové, i Borgové mají jako zosobnění svého vůdce ženu. Ta se však u Borgů objevuje až ve filmu První kontakt¹⁷⁰ a v seriálu Star Trek Voyager¹⁷¹. Obzvláště pak v Prvním kontaktu, kde jsme silně ovlivněni silnou rolí mužských hrdinů, zatímco ženské hrdinky jsou odsunuty do pozadí a redukovány často na jednoslabičné

¹⁶⁹ Infection. In: *Stargate Atlantis*. Skript: Alan McClough. Režie: Andy Mikita. Season 5, episode 17. Vysílací datum: 5.12. 2008.

¹⁷⁰ *Star Trek: First Contact*. Skript: Gene Roddenberry, Rick Berman, Brannon Braga. Režie: Jonathan Frakes. Vysílací datum: 18.11. 1996.

¹⁷¹ Dark Frontier. In: *Star Trek Voyager*. Skript: Brannon Braga, Joe Menosky. Režie: Cliff Bole, Terry Windell. Season 5, episode 15, 16. Vysílací datum: 17.2. 1999.

otázky, působí podle Diany M.A. Relke královna Borgů jako silný sexuální svůdce a zároveň jako největší noční můra západní patriarchální hierarchie a její postava je až přehnaná, aby dokázala pravou hrozbu heroické maskulinitě hrdinů.¹⁷² A to už právě proto, že se nejedná o žádnou bohyni, ale spíše o nebezpečnou Gorgonu, ženskou příšeru, kdysi krásnou, nyní mocnou a schopnou svým pohledem nechat muže zkamenět, nebo v tomto případě, plně je ovládnout. Je to osoba svádějící muže od jejich pravé maskulinní cesty, na cestu otroctví. Samozřejmě ve filmovém podání myšleno doslova. Žena by přijala rozhodující, silnou, mužskou roli, zatímco muž by se stal slabou figurkou v pozadí.¹⁷³

Wraithové, jako prototyp Borgů, jsou také opačnou kolonizační vlnou. Jsou omylem probuzeni ze svého spánku Atlant'any, když začnou s kolonizací. Wraithové jsou chytří, schopní a nenasytí. Mají telepatické schopnosti jak mezi sebou navzájem, tak jsou schopní nabourat i lidskou mysl. Toto mají s Borgy společné, neboť nepřítel, který útočí zvenčí je nebezpečný, ale co teprve nepřítel, který se může dostat do středu společnosti a působit odtamtud.

Cílem není politické dobývání, bohatství ani moc, chtějí prostě přežít. Jediný způsob získávání potravy, je pro ně vysávání lidských životů, podobně jako upíři. Na druhou stranu mohou lidem i život dát, jak se dozví od wraitha, jehož pojmenovali Tedd.¹⁷⁴

Tendence pojmenovávat wraithy je znakem boje s neznámým, i když je to na úkor jejich odtažitosti od nepřítele. Todd samotný byl přítomen opakovaně po celý zbytek seriálu a postupem času budil spíše soucit, než strach. Teddova specifická situace je dána tím, že se dlouho dobu nacházel mimo vědomí ostatních wraithů a královny, stejně jako Borg Hugh, a jeho zpětné začlenění je velmi problematické. Todd je svým mentálním stavem hybrid, je na něm vidět obdiv vůči lidem z Atlantidy a dokonce se rozhodne podstoupit na sobě a své lodi experiment, který by wraithům umožnil přestat

¹⁷² RELKE, Diana M.A. *Drones, Clones and Alpha Babes. Retrofitting Star Trek's Humanism, Post-9/11*. Calgary: University of Calgary Press, 2006. ISBN 978-1-55238-164-9. Str. 12.

¹⁷³ CRANNY-FRANCIS, Anne. The Erotics of the (cy)Borg: Authority and Gender in the Sociocultural Imaginary. In: *Future Females, the Next Generation: New Voices and Velocities in Feminist Science Fiction Criticism*. Editor: Marleen Barr. 1. vyd. New York: Roman and Littlefield, 2000. Str. 145-163.

¹⁷⁴ Common Ground. In: *Stargate Atlantis*. Skript: Ken Cuperus. Režie: William Waring. Season 5, episode 7. Vysílací datum: 25.8. 2006.

se živit na lidech a tím zabránil jejich vyhynutí. Bohužel cenou za to jsou životy celé jeho posádky, včetně jeho lodi.¹⁷⁵

Jiným zajímavým případem hybridity je wraith Michael. Michael je obětí pokusů, které na něm provádí Atlantané. Tyto pokusy vychází z faktu, že wraithové jsou mutanti lidí s jedním parazitickým organismem, který do své oběti přesune kousek své DNA a během několika tisíc let se z těchto mutantů vyvinula právě plnohodnotná, inteligentní a velice mocná rasa wraithů. Účelem experimentů je tedy odebrat DNA toho organismu a zabránit potom lidskému tělu, aby se pak vrátilo do své wraithské podoby. Když se vojín Michael probudí na ošetřovně na Atlantidě bez vzpomínek na to, kým je, začne po sobě pátrat, zjistí skutečnou pravdu a uteče z Atlantidy. Místo aby se však vrátil bez dávek léků do původní podoby, zastaví se jeho přeměna na půl cesty mezi wraithem a člověkem. Na Atlantidě se k němu nikdo nehlásí a wraithové ho zpátky nepřijmou. Je to plnoprávný hybrid se všemi nevýhodami.

Stejně tak takovéto jednání lidí z Atlantidy se dá právoplatně nazvat jako hybridní. Už nejednají jenom jako etikou vázaní lidé, ale svou krutostí se přiblížili svojí představě o krutosti wraithů a svými experimenty těm jejich¹⁷⁶, to všechno bez jediného mrknutí.

Na druhou stranu je ale z výše popsaného patrné to, že i wraithové se přizpůsobili částečně lidem, jejich chování a jejich přítomnosti. Tyto hybridizace jsou naprosto nevyhnutelné.

Posledním příkladem k této epizodě STNG je osoba Pátého. Hlavní tým původního seriálu Hvězdná brána, SG1, stejně jako jeho spojenci se dostanou do kontaktu s robotickými brouky, složenými z malých článků, kdy každý z nich může fungovat samostatně, a kterým říkají replikátoři, kvůli jejich schopnosti konzumovat jakýkoliv kovový materiál a pak z tohoto materiálu vytvářet své repliky. Vzájemně jsou replikátoři propojeni a tvoří spojené vědomí. Po nějaké době jsou replikátoři tak vyspělí, že vytvoří šest lidsky vypadajících replikátorů. Signifikantní je ten, kterému se říká Pátý. Během jeho tvorby jsou vynechány některé protokoly, aby se opravila jistá stará chyba, ale objeví se nová. Jeden ze členů týmu se zeptá, zda je ta chyba lidskost.

*První: Slabost.*¹⁷⁷

¹⁷⁵ Infection. In: *Stargate Atlantis*. Skript: Alan McClough. Režie: Andy Mikita. Season 5, episode 17. Vysílací datum: 5.12. 2008.

¹⁷⁶ The Gift. In: *Stargate Atlantis*. Skript: Robert C. Cooper, Martin Gero. Directed by: Peter DeLuise. Season 1, episode 18. Vysílací datum: 17.1. 2005.

Lidé jeho lidskosti využijí, poprosí ho o pomoc při útěku, ale místo toho, aby jej vzali s sebou jak slíbili, ponechali jej napospas osudu. Když se potom Pátý dostane z pasti, je daleko nebezpečnější, než původní replikátoři, právě proto, že je hybrid, protože lidi zná a rozumí jim. Jak je vidět, přestože jsou hybridi schopní využít své znalosti lidí ve svůj prospěch, jsou „při pohledu ze systémového hlediska etnické anomálie bezmocnými ‚oběťmi‘ hegemonického systému klasifikace.“¹⁷⁸

Všechno dobré...¹⁷⁹

Poslední epizoda tohoto seriálu, ukončuje základní příběhovou linii. Přestože se v ní Q objeví jenom výjimečně, je cítit za vším, co se děje.

Celá epizoda se zakládá na tom, že lidé pořád ještě nemají dostatečně rozšířené obzory, že neexistuje nic jako bezpečný koutek vesmíru. Q během celé epizody Picardovi pomáhá, aby vyřešil nastalý problém. Z toho můžeme opět cítit jeho obdiv pro lidstvo a pro Picarda speciálně. Jejich poslední rozhovor se odehrává v soudní síni, ve které seriál začínal, i když nyní jsou tam pouze soudce Q a kapitán Picard a kapitán vyjadřuje svou naději na to, že nyní se zde nachází naposledy.

*Q: Ty to prostě nechápeš, že, Jean-Lucu. Tenhle soud nikdy nekončí. Chtěli jsme vidět, zda máte potenciál rozšířit mysl a obzory a pro jedinou chvíli, jste jej měli.*¹⁸⁰

Q nám tady říká dvě základní věci. První se týká soudu, neboť to není jenom všemocné Continuum, které nás bude soudit. Jsme souzeni každý den, od cizího, od druhého, od sebe sama. Není to jenom soud naší minulosti, je to i soud naší budoucnosti, našeho charakteru, když jednáme s cizím, nebo když jednáme s tím, co nám nemůže ublížit, nebo co pro nás nemá žádnou cenu.

*Riley: Jak jednáme s válečnými zajatci řekne vše o nás, jako morální společnosti.*¹⁸¹

¹⁷⁷ *Unnatural Selection*. [online]. Dostupné z www:

<http://www.stargate-sg1-solutions.com/wiki/6.12_%22Unnatural_Selection%22_Transcript> [cit. 2013-02-17]

¹⁷⁸ ERIKSEN, Thomas H. *Sociální a kulturní antropologie*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-465-6. Str. 320.

¹⁷⁹ All Good Things...I., II. In: *Star Trek: The Next Generation*. Skript: Ronald D. Moore, Brannon Braga. Režie: Winrich Kolbe. Season 7, episodes 25, 26. Vysílací datum: 23.5. 1994.

¹⁸⁰ *All Good Things... II* [online]. Dostupné z www: < <http://www.chakoteya.net/NextGen/277.htm>> [cit. 2013-02-18.]

Tyto soudy, které neustále vynášíme, a které jsou vynášeny nad námi nemusí být pravdivé, ale mohou ubližovat a mohou ničit, proto se s nimi musí zacházet opatrně.

Druhou věcí je potenciál našich schopností, otevření mysli. Q mluvil o paradoxu a o zkoumání možností existence. Picard tomu přesně nerozumí, ale my víme, o čem mluví. Hledání nových hranic, posouvání vlastní mysli, překonávání stereotypů, předsudků a vlastní xenofobie.

Závěry výzkumu

Základní otázkou výzkumu bylo, zda se ve sci-fi objevuje multikulturní problematika, ať už skrytě, nebo explicitně. Odpověď je jasná. Samozřejmě. Jinak by nebylo možné vůbec tuto práci napsat. Neboť jsem se navíc musela ve svém výzkumu omezovat jistou základní odbornou literaturou, je docela myslitelné, že je problém etiky, identity a multikulturalismu jedním z hlavních témat tohoto žánru.

Druhou pak bylo, jak sci-fi multikulturalismus, xenofobii, stereotypy a předsudky zobrazuje a jak se s nimi vyrovnává.

Star Trek ve všech jeho podobách má jednak silné tendence odrážet dobu, ve které byl stvořen, stejně jako jakékoliv umění, ale zároveň také tuto dobu kriticky hodnotí a, jako by mělo každé sci-fi, naznačuje nám nějaký budoucí výsledek našich snah. Jeho náhled je velice optimistický. Lidstvo je zobrazováno pozitivně, jako jeden z hlavních a původních členů ideálu zvaného Federace planet. Tvůrci tohoto seriálu jsou však schopni na svůj ideál pohlížet velice kriticky.

Mohli bychom tedy říci, že základní výzkum identifikoval tři hlavní kategorie, těmi jsou identita lidstva, charakteristika cizího a kritika lidstva. Lidská identita se nám zformovala na základě vlastního popisu, na základě kontrastu s cizím a na základě tzv. uprchlíků. Vlastní pohled lidí bývá často nekritický, jak máme možnost mnohokrát spatřit a mění se až v kontextu dvou dalších specifických pohledů.

Kontrast s cizím, se děje na základě charakteristiky cizího a bývá velmi devastující. Ať už se jedná o setkání s Q, Borgy, nebo s Romulany. V kontextu kontrastu s cizím vnímáme proces hybridizace, se kterým se potýká převážně seriál Hvězdná brána: Atlantida, a který je stěžejní pro následnou identifikaci sebe sama při oddělování od

¹⁸¹ *Aftermath*. In: Stargate Universe [online]. Skript: Robert C. Cooper. Režie: William Waring. Season 2, episode 2. Vysílací datum: 5.10. 2010. Dostupné z www: < http://www.stargate-sg1-solutions.com/wiki/SGU_2.02_%22Aftermath%22_Transcript>. [cit. 2013-03-11]

starých ideálů a na cestě k novým. Navíc je patrné, že hybridizace za sebou stále ještě nechává oběti, se kterými neumíme zacházet. To je podle mě problém. Obětování, nebo tzv. zdivočení hybrida je prvek, který se týká velkého množství sci-fi, a bohužel naznačuje strach z této kategorizační anomálie, a to nejen ve sci-fi, ale také v přítomném světě.

Uprchlíci jsou osoby, které opustily z nějakého důvodu ideál, nebo z něj byli vyjmuti. Na setkání s nimi můžeme vidět nejčastěji přímou kritiku vlastního ideálu. Mezi takové uprchlíky patří jednak ve Maquí ve Star Treku a pak nejčastěji roboti v jiných sci-fi.

Také jsem už poukazovala na stále se opakující vzorce známé už od kolonialismu a jejich filmů a příběhů. To by mohl být další problém, neboť nejenom, že tuto formuli neustále používáme, jak v dnešním sci-fi, tak se dá najít i v jiných filmech, ale ještě horší je možná to, že tato formule neustále funguje. Tyto diskriminační archetypy, založené na nepravdivých a dávno už přežitých charakteristikách mohou být velmi nebezpečné. Otázka však zůstává, můžeme se zbavit svých předsudků? Data zmiňuje, že jsou předsudky naprosto lidské. A možná lepší otázka je, jestli se zbavíme těchto starých stereotypních a diskriminačních verneovských archetypů, co přijde po nich a jestli to nebude ještě horší.

Závěr

Problém multikulturalismu a to nejen, co multikulturalismus vlastně je, ale také jak bychom s ním měli správně zacházet, je velmi spletitý. Úkolem mé práce ale bylo převážně poukázat na to, že ač je umění v mnoha směrech inovativní, tak se v něm skrývají nepříjemné obrazy, které ani sami nechceme vidět.

Jak už jsem naznačila v úvodu k dané práci, tento výzkum má samozřejmě několik základních omezení, ale na druhou stranu také díky nim skýtá široké pole pro své rozšíření.

Když se zaměřím na téma jako takové, dalo by se rozšířit o další nepočítané množství pramenů, které by umožnily hlubší porozumění, nebo dokonce komparaci sci-fi scény jednotlivých národů.

Pro rozšíření tématu je vhodný film District 9¹⁸², který se věnuje polovinu svého času tématu zpravodajských médií a multikulturalismu na sci-fi podkladě. Také jsem se nezmínila o problematice náboženství, která se objevuje nejen ve Star Treku, ale také v sérii filmů a knih Ponechání napospas¹⁸³ a v množství dalších pramenů.

Jak jsem se snažila naznačit, možnosti dalšího výzkumu tohoto druhu umění jsou prakticky neomezené a jsem si jistá, že potenciál na tomto poli je velmi vysoký.

¹⁸² District 9. Skript: Neill Blomkamp, Terri Tatchell. Režie: Neill Blomkamp. Vysílací datum: 13.8. 2009.

¹⁸³ Left Behind. Skript: Alan McElroy, Paul Lalonde, Joe Goodman. Režie: Vic Sarin. Vysílací datum: 26.1. 2001.

Zdroje

Prameny

Aftermath. In: Stargate Universe. Skript: Robert C. Cooper. Režie: William Waring. Season 2, episode 2. Vysílací datum: 5.10. 2010.

Alien. Skript: Dan O'Bannon, Ronald Shusett. Režie: Ridley Scott. Vysílací datum: 25.5. 1979.

Best of Both Worlds I., II. In: Star Trek: The Next Generation. Skript: Michael Piller. Režie: Cliff Bole. Season 3, episode 26. Season 4, episode 1. Vysílací datum: 18.6. 1990, 24.9. 1990.

Come the Conqueror. In: The Avengers: Earth's Mightest Heroes. Skript: Eugene Son. Režie: Vinton Heuck. Season 1, episode 18. Vysílací datum: 16.1. 2011.

Common Ground. In: Stargate Atlantis. Skript: Ken Cuperus. Režie: William Waring. Season 3, episode 7. Vysílací datum: 25.8. 2006.

Dark Frontier. In: Star Trek Voyager. Skript: Brannon Braga, Joe Menosky. Režie: Cliff Bole, Terry Windell. Season 5, episode 15, 16. Vysílací datum: 17.2. 1999.

Descent I., II. In: Star Trek: The Next Generation. Skript: Ronald D. Moore, Jeri Taylor, René Echevarria. Režie: Alexander Singer. Season 6, episode 26. Season 7, episode 1. Vysílací datum: 21.6. 1993, 20.9. 1993.

Encounter at Farpoint. In: Star Trek: The Next Generation. Skript: D.C. Fontana, Gene Roddenberry. Season 1, episode 1,2. Vysílací datum: 28.9. 1987.

Escape from Yesterday. Skript: Julien Duvivier, Charles Spaak. Režie: Julien Duvivier. Vysílací datum: 2.5. 1939.

Four Feathers. Skript: R.C. Sheriff, Lajos Biró, Arthur Wimperis. Režie: Zoltan Korda. Vysílací datum: 3.8. 1939.

I, Borg. In: Star Trek: The Next Generation. Skript: René Echevarria. Režie: Robert Lederman. Season 5, episode 23. Vysílací datum: 11.5. 1992.

Infection. In: Stargate Atlantis. Skript: Alan McClough. Režie: Andy Mikita. Season 5, episode 17. Vysílací datum: 5.12. 2008.

Le Roman D'un Spahi. Skript: André Heuzé, André de Lorde. Režie: Michel Bernheim. Vysílací datum: 13.1. 1940.

Loud as a Whisper. In: Star Trek: The Next Generation. Skript: Jacqueline Zambrano. Season 2, episode 5. Vysílací datum: 9.1. 1989.

Love in the Desert. Skript: Paul Percy, Louis Sarecky, Harvey F. Thew. Režie: George Melford. Vysílací datum: 17.3.1929.

Pen Pals. In: Star Trek: The Next Generation. Skript: Melinda M. Snodgrass, Hannah Louise Shearer. Režie: Winrich Kolbe. Season 2, episode 15. Vysílací datum: 1.5. 1989.

Q Who. In: Star Trek: The Next Generation. Skript: Robert L. McCullough. Režie: Les Landau. Season 2, episode 16. Vysílací datum: 8.5. 1989.

Star Trek: First Contact. Skript: Gene Roddenberry, Rick Berman, Brannon Braga. Režie: Jonathan Frakes. Vysílací datum: 18.11. 1996.

Tajuplný ostrov. Skript: Henri Colpi, Juan Antonio Bardem. Based on book: Jules Verne. Directed by: Henri Colpi, Juan Antonio Bardem. Vysílací datum: 17.3. 1973.

The Charge of the Light Brigade. Skript: Michael Jacoby, Rowland Leigh. Režie: Michael Curtiz. Vysílací datum: 20.10. 1936.

The Gift. In: Stargate Atlantis. Skript: Robert C. Cooper, Martin Gero. Directed by: Peter DeLuise. Season 1, episode 18. Vysílací datum: 17.1. 2005.

The Measure of a Man. In: Star Trek: The Next Generation. Skript: Melinda M. Snodgrass. Režie: Robert Schreer. Vysílací datum: 13.2. 1989.

The Neutral Zone. Skript: Maurice Hurley, Deborah McIntyre, Mona Clee. Režie: James L. Conway. Season 1, episode 26. Vysílací datum: 16.5. 1988.

The Terminator. Skript: James Cameron, Gale Anne Hurd. Režie: James Cameron. Vysílací datum: 26.10. 1984.

The Quality of Life. In: Star Trek: The Next Generation. Skript: Naren Shankar, L.J. Scott. Režie: Jonathan Frakes. Season 6, episode 9. Vysílací datum: 16.11. 1992.

Tin Man. In: Star Trek: The Next Generation. Skript: Dennis Putman Bailey, David Bischoff. Season 3, episode 20. Vysílací datum: 23.4. 1990.

Unity. In: Star Trek Voyager. Skript: Kenneth Biller. Režie: Robert Duncan McNeill. Season 3, episode 17. Vysílací datum: 12.2. 1997.

Unnatural Selection. Skript: Robert C. Cooper, Brad Wright. Režie: Andy Mikita. Season 6, episode 12. Vysílací datum: 4.12. 2002.

Urgo. Skript: Tor Alexander Valenza. Režie: Peter DeLuise. Season 3, episode 16. Vysílací datum: 19.12. 1999.

200. In: Stargate SG1. Skript: Režie: Episode 6, series 10. Original Vysílací datum: 18.8. 2006.

Odborné a literární zdroje

ANDERSON, Susan Leigh. Asimov's Three Laws of Robotics and Machine Metaethics. In: *Science Fiction and Philosophy. From Time Travel to Superintelligence*. Editor: Susan Schenider. Oxford: Wiley-Blackwell, 2009. ISBN 9781405149075. 350 Str.

ANGELOU, Maya. Million Man March [online]. Dostupné z www:

<<http://www.poemhunter.com/poem/million-man-march-poem/>> [cit. 2013-03-13].

ASIMOV, Isaac. *Asimov on Science Fiction*. 1. vydání. New York: Doubleday, 1981. ISBN 978-0385174435. 334 Str.

ASIMOV, Isaac. Robot Dreams. In: *Robot Dreams*. New York: Berkley Publishing Group, 1990. ISBN 0-441-73154-6. Str. 28-33.

ASIMOV, Isaac. *The Bicentennial Man and Other Stories*. 1. vyd. New York: Ballantine Books, 1976. ISBN 0-385-12198-9. 211 Str.

BARAD, Judith. ROBERTSON, Ed. *The Ethics of Star Trek*. New York: Harper and Collins Publishers, 2002. 1. vyd. ISBN 0-06-019530-4. 368 Str.

BARNARD, H. Russell. *Research Methods in Anthropology. Qualitative and Quantitativ Apporaches*. 4. vyd. Oxford: Altamira Press, 2006. ISBN 0-7591-0868-4. 805 Str.

BARŠA, Pavel. BARŠOVÁ, Andrea. *Přistěhovalectví a liberální stát. Imigrační a integrační politiky v USA, západní Evropě a Česku*. 1.vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2005. 311 Str.

BENTHAM, Jeremy. Of Limits of the Peral Branch of Jurisprudence. In: *An Introduction to the Principles of Morals and Legislation* [online]. Dostupné z www:

<<http://www.econlib.org/library/Bentham/bnthPML18.html#a122>> [cit. 2013-03-15]

BHABHA, Homi K. *The Commitment to Theory* [online].

Dostupné z www:

<http://www.amielandmelburn.org.uk/collections/newformations/05_05.pdf>

[cit. 2013-03-05]

BLACKBURN, Robin. Haiti, Slavery and the Age of the Democratic Revolution. In: *The William and Mary Quarterly*. Vol. 63, no. 4. Williamsburg: Omohundro Institute of Early American History and Culture, 2006. Str. 643-674.

BLISH, James. *Issue at Hand*. 2. vydání. Chicago: Advent Publishers Inc., 1973. ISBN 0-911682-17-1. 158 Str.

BURIAN, Jan. *Cesty starověkých civilizací*. 1.vyd. Praha: Práce, 1973. Edice Kotva. ISBN 24-008-74. 254 Str.

CAMPBELL, Joseph. *The Hero with a Thousand Faces*. New Jersey: Princeton University Press, 2004. ISBN 0-691-11924-4. 404 Str.

COOK, David. KROKER, Arthur, KROKEROVÁ, Marilouise. Panic Alphabet. In: *Panic Encyclopedia. The Definitive Guide to the Postmodern Scene*. 1. vyd. Montreal: New World Perspectives, 1989. ISBN 978-0312024772. 262 Str.

CRANNY-FRANCIS, Anne. The Erotics of the (cy)Borg: Authority and Gender in the Sociocultural Imaginary. In: *Future Females, the Next Generation: New Voices and Velocities in Feminist Science Fiction Criticism*. Editor: Marleen Barr. 1.vyd. New York: Roman and Littlefield, 2000. Str. 145-163.

Dějiny evropské civilizace II. 3. vyd. Praha: Paseka, 1999. ISBN 80-8175-217-1. Str. 322.

Encyclopedia Britannica [online].

Dostupné z www:

<<http://www.britannica.com/EBchecked/topic/528857/science-fiction>>

[cit.2012-11-13].

Encyclopedia of sci-fi online [online].

Dostupné z www: <http://www.sf-encyclopedia.com/entry/definitions_of_sf>

[cit.2012-11-13].

ERIKSEN, Thomas H. *Sociální a kulturní antropologie*. Praha: Portál, 2008. Str. 320. ISBN 978-80-7367-465-6.

FERRO, Marc. *Dějiny kolonizací. Od dobývání až po nezávislost 13.-20. století*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2007. ISBN 978-80-7106-837-2. 504 Str.

GERNSBACK, Hugo. A New Sort of Magazine. In: *Amazing Stories*, April 1926, vol. 1, no. 1. ISSN 1059-2113.

GRENZ, J. Stanley. *Úvod do postmodernismu*. 1.vyd. Praha: Návrat domů, 1997. ISBN 80-85495-74-0. 200 Str.

HANCOCK, Nancy Slonneger. *Theories of Moral Standing* [online]. Dostupné z www: <http://www.academia.edu/393647/Theories_of_Moral_Standing> [cit. 2013-03-10].

HANLEY, Richard. *Is Data Human? The Metaphysics of Star Trek*. 2.vyd. London: Boxtree, 1998. ISBN 0-7522-2453-0. 254 Str.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum. Základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-040-2. 408 Str.

HIRT, Tomáš. Svět podle multikulturalismu. In: *Soudobé spory o multikulturalismus a politiku identit. Antropologická perspektiva*. Editoři: Tomáš Hirt, Marek Jakoubek. Plzeň: Aleš Čeněk s.r.o., 2005. ISBN 80-86473-83-X. 279 Str.

JEFFERSON, Gail. Glossary of Transcription Symbols with an Introduction. In: *Conversation Analysis: Studies from the First Generation*. 1.vyd. Amsterdam: John Benjamins Publishing, 2004. Str. 13-32.

JOHNSON, Paul. Thomas Jefferson a prohlášení nezávislosti. In: *Dějiny amerického národa*. 1.vyd. Praha: Academia, 2000. ISBN 80-200-0799-7. 852 Str.

JOHNSON, Robert. *Kant's Moral Philosophy* [online].

Dostupné z www: <<http://plato.stanford.edu/entries/kant-moral/#KinEndFor>> [cit. 2013-03-05].

KANT, Immanuel. *Lectures on Ethics*. 3. vyd. London: Methuen and Co., 1979. ISBN 0-416-72480-9. 525 Str.

KANT, Immanuel. Transition from Popular Moral Philosophy to the Metaphysics of Morals. In: *Groundwork for the Metaphysics of Morals*. Edited by: Allen W. Wood. London: Yale University Press, 2002. ISBN 0-300-09486-8. Str. 22-63.

KUBÁTOVÁ, Helena. *Sociologie*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2009. ISBN 978-80-244-2315-9. 239 Str.

LARDER, Alexander. *Cyberpunk as Related to Ghost in the Shell* [online]. Dostupné z www:

<<https://wiki.rit.edu/display/05052130220101/Cyberpunk+as+Related+to+Ghost+in+the+Shell>> [cit. 2013-03-15].

Longman Dictionary of Contemporary English [online].

Dostupné z www: <<http://www.ldoceonline.com>> [cit. 2013-02-01].

MARTIN, Gary. *To Boldly Go Where No Man Has Gone Before* [online]. Dostupné z www: <<http://www.phrases.org.uk/meanings/385400.html>> [cit. 2013-03-15].

NÁLEVKA, Vladimír. *Studená válka*. Praha: Triton, 2002. ISBN 80-7254-327-X. 234 Str.

NEWTON, Steven. *Three Laws of Robotics* [online].

Dostupné z www: <<http://c2.com/cgi/wiki?ThreeLawsOfRobotics>> [cit. 2013-03-10].

Oxford Advanced Learner's Dictionary. 7. vyd. Oxford: Oxford University Press, 2005. 1900 Str.

Oxford Advanced Dictionary online. 8. vyd. [online].

Dostupné z www:

<http://oxforddictionaries.com/definition/english/sentient?q=sentience#sentient__4.> [cit. 2013-02-01].

PIMENTA, Sherline, POOVAIAH, Ravi. *On Defining Visual Narratives* [online].

Dostupné z www: <<http://www.idc.iitb.ac.in/resources/dt-aug-2010/On%20Defining%20Visual%20Narratives.pdf>> [cit. 2013-03-03].

PRŮCHA, Jan. *Multikulturní výchova. Teorie-Praxe-Výzkum*. Praha: ISV nakladatelství, 2001. ISBN 80-85866-72-2. 211 Str.

RACHELS, James. *The Challenge of Cultural Relativism* [online]. Dostupné z www: <<http://www3.nd.edu/~bgoehrin/literature/Rachels.html>> [cit. 2013-03-12].

RELKE, Diana M.A. *Drones, Clones and Alpha Babes. Retrofitting Star Trek's Humanism, Post-9/11*. Calgary: University of Calgary Press, 2006. ISBN 978-1-55238-164-9. 168 Str.

ROBINSON, Kim Stanley. From: *Notes for an Essay on Cecelia Holland* [online].

Dostupné z www: <http://www.sf-encyclopedia.com/entry/definitions_of_sf> [cit.2012-11-13].

RUSSELL, L. WOLSKI, N. *Beyond the Final Frontier: Star Trek, the Borg and the post-colonial* [online].

Dostupné z www:

<http://intensitiescultmedia.files.wordpress.com/2012/12/russell_wolski.pdf> [cit. 2013-02-16].

ŠVARŤÍČEK, Roman, ŠEĐOVÁ, Klára. *Kvantitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0. 378 Str.

TAYLOR, Charles. *The Politics of Recognition* [online]. Dostupné z www: <http://elplandehiram.org/documentos/JoustingNYC/Politics_of_Recognition.pdf> [cit. 2013-03-15].

The Great Berber Revolt of 740-743 [online]. Posted: 21.3. 2009. Dostupné z www: <<http://islamicdangerhistory.blogspot.cz/2009/03/great-berber-revolt-of-740-43-ad.html>> [cit. 2013-03-15]

VAN GENNEP, Arnold. *Přechodové rituály. Systematické studium rituálů*. Praha: Nakladatelství lidové noviny, 1997. ISBN 80-7106-178-6. 201 Str.

WARREN, Mary Anne. *The Personhood Argument in Favor of Abortion* [oline].

Dostupné z www:

<http://www.thatmarcusfamily.org/philosophy/Course_Websites/Readings/Warren%20Personhood.pdf> [cit. 2013-03-11].

Transkripce a komentáře

Star Trek

Chrissie's Transcript Site [online]. Dostupné z www:

<<http://www.chakoteya.net/>> [cit. 2013-03-16].

Memory Alpha [online]. Dostupné z www: <<http://en.memory-alpha.org/wiki>>

[cit. 2013-03-16].

Hvězdná brána

Stargate wiki [online]. Dostupné z www: <<http://www.stargate-sg1-solutions.com/wiki/Transcripts>> [cit. 2013-03-16].

Stargate wikia [online]. Dostupné z www: < <http://stargate.wikia.com/>> [cit. 2013-03-16].